

แหล่งที่มาภายใน ของการเมืองภายนอก: สงครามรัสเซีย-ยูเครน ในฐานะส่วนต่อขยาย ของการเมืองในประเทศรัสเซีย*

ปรีห์ปราง ฌนอมศักดิ์ชัย**

บทคัดย่อ

สงครามรัสเซีย-ยูเครน ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากการประกาศปฏิบัติการพิเศษทางการทหารของรัสเซียในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 นำไปสู่ความพยายามของนักวิชาการที่จะอธิบายปัจจัยที่เป็นสาเหตุของสงครามดังกล่าวจำนวนมาก โดยอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มโดยอาศัยจินตภาพสามแบบของ Waltz อย่างไรก็ดี บทความชิ้นนี้เสนอว่าการอธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซียภายใต้จินตภาพเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของนักวิชาการที่ผ่านมาไม่อาจให้ภาพที่สมบูรณ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นบทความชิ้นนี้จึงนำเสนอข้อเสนอหลักที่ประกอบด้วยคำอธิบายสองชั้นในฐานะคำอธิบายที่เป็นทางเลือก โดยด้านหนึ่งได้นำกรอบคิดเรื่อง “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” ของ Gourevitch มาอธิบายควบคู่กับกรอบจินตภาพแบบที่สองของ Waltz และกรอบคิดที่รู้จักกันในชื่อ “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” ในอีกด้านหนึ่ง โดยคำอธิบายชั้นแรกคือการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกที่วางเงื่อนไขให้ตัวแสดงทางการเมืองภายในของรัสเซียคือประธานาธิบดีปูตินที่ต้องการกระชับอำนาจทางการเมืองภายใน กับกลุ่ม siloviki ที่นำเงื่อนไขเดียวกันไปใช้ในการเกลี้ยอำนาจภายใน Kremlin ขึ้นเหนือกลุ่มเสรีนิยม ส่วนชั้นที่สองมุ่งพิจารณาผลลัพธ์อันเกิดจากชัยชนะทางการเมืองภายในของประธานาธิบดี Putin และ siloviki ที่มีต่อแนวทางการทำสงครามกับยูเครนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเมืองภายในตามที่ตั้งไว้ และบีบให้รัสเซียจำเป็นต้องตั้งต้นทำสงครามต่อไปด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: สงครามรัสเซีย-ยูเครน; การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง; การเมืองภายในประเทศรัสเซีย

* ได้รับการสนับสนุนจากทุนสนับสนุนการวิจัย โครงการศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาเฉพาะกิจ ประจำปีงบประมาณ 2566

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครองและบริหารจัดการท้องถิ่น ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: Preepang.t@ku.th

The Internal Sources of International Politics: Russo-Ukrainian War as the Extension of Domestic Politics in Russia

Preeprang Thanomsakchai*

Abstract

The so-called Russo-Ukrainian War that occurred after Russia declared special military operations on 24th February 2022 sparked academics worldwide to identify the causes of the war, which can be divided into three groups according to Waltz's three Images. However, this paper argues that delineating the causes of the Russo-Ukrainian War under each image by most academics may give a partial picture of what happened. Therefore, it proposes twofold arguments as an alternative explanation based mainly on Gourevitch's 'second image reversed' on the one hand, and Waltz's second image together with the so-called framework of the 'two faces of state action' on the other hand. Firstly, the article considers the interactions between external factors, that lay conditions for domestic politics, and internal actors in Russian Politics: President Putin, who has been eager to strengthen internal political power; and the siloviki, who have seized the same opportunity to overshadow the liberals in Kremlin. The second argument focuses on the consequences of Putin and the siloviki's internal political victories on the Russian operation and direction in the War with Ukraine in order to achieve their goals, which in turn has forced Russia to continue waging war harshly and inflexibly in the future.

Keywords: Russo-Ukrainian War; Second Image Reversed; Domestic Politics in Russia

* Lecturer at the Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.
Email: Preeprang.t@ku.th

1. บทนำและสภาพปัญหาของการวิจัย: 24 กุมภาพันธ์ 2022 กับการเปิดฉากสงครามครั้งใหม่

เมื่อเวลา 11.21 น. (ตามเขตเวลาตะวันออกในสหรัฐฯ) ของวันที่ 20 มกราคม 2022 หรือวันแรกของการเริ่มปฏิบัติหน้าที่ในฐานะประธานาธิบดีสหรัฐฯ ของนาย Joe Biden โดยในระหว่างที่กำลังจะเริ่มการประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจด้านการดำเนินการตามแนวนโยบายโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Implementation Task Force) เพื่อให้เป็นไปตามรัฐบัญญัติว่าด้วยโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Law) ฉบับใหม่ของสหรัฐฯ ที่เพิ่งประกาศใช้ อันเป็นวาระที่แทบไม่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศใดเลยนั้น แต่ปรากฏว่าคำพูดประโยคแรกในที่ประชุมดังกล่าวของประธานาธิบดี Biden กลับกลายเป็นประเด็นเรื่องกรณีประเทศรัสเซียกับยูเครนแทนที่จะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ โดยประธานาธิบดี Biden แสดงออกถึงความกังวลอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการระดมกำลังตามแนวชายแดนของรัสเซีย และได้กล่าวต่อสื่อมวลชนที่มาสัมภาษณ์ว่า ตนได้หารือและกล่าวกับประธานาธิบดี Vladimir Putin ของรัสเซียอย่างชัดเจนไปแล้วว่า “หากมีกองกำลังของรัสเซียแม้เพียงหน่วยเดียวก้าวข้ามชายแดนยูเครนเข้ามาเมื่อใด เมื่อนั้นสหรัฐฯ จะถือว่าการกระทำดังกล่าวคือการรุกราน” (The White House, 2022d) และรัสเซียจะต้องเผชิญกับการตอบโต้ด้วยมาตรการทางเศรษฐกิจที่รุนแรงจากสหรัฐฯ และบรรดาชาติพันธมิตรซึ่งได้พูดคุยตกลงกันในรายละเอียดถึงการเตรียมพร้อมหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นจริง และประธานาธิบดี Biden ได้กล่าวสรุปว่า “ไม่ต้องสงสัยใดเลยที่ว่า รัสเซียจะต้องจ่ายบทเรียนราคาแพงอย่างยิ่งยวดหาก Putin ตัดสินใจรุกรานยูเครน” (The White House, 2022d)

ต่อมาหน่วยงานความมั่นคงระดับสูงของสหรัฐฯ ได้ออกมาเปิดเผยต่อสาธารณะและกล่าวเตือนไปยังประชาคมระหว่างประเทศว่ารัสเซียอาจตัดสินใจบุกเข้าไปในประเทศยูเครนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2022 (BBC News, 2022) แม้ในเวลานั้นหลายฝ่ายยังคงตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดการรุกรานดังกล่าว รวมถึงฝ่ายรัสเซียเองที่ออกมาปฏิเสธทำนองดังกล่าวในตอนแรกโดยอ้างว่าเป็นเพียงการซ้อมรบในบริเวณชายแดน (Lee, Madhani, & Jordans, 2022) จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ 2022 ที่นาย Jake Sullivan ที่ปรึกษาด้านความมั่นคง

แห่งชาติของสหรัฐฯ ได้ออกมาแถลงเตือนอีกครั้งหนึ่งว่าตรชนนี้ชัดทุกตัวล้วนแล้ว แต่บ่งชี้ว่ามีความเป็นไปได้อย่างชัดเจน (distinct possibility) ว่ารัสเซียกำลังจะเข้า โจมตียูเครน (The White House, 2022b) และต่อมาไม่นานประธานาธิบดี Biden อ้างว่า “ความรู้สึกของเขาบอกให้รู้ว่า การรุกรานดังกล่าวจะเริ่มขึ้นอีกเพียงไม่กี่วันข้างหน้า” (The White House, 2022c)

เพียง 7 วันหลังจากนั้น สิ่งที่หลายฝ่ายโดยเฉพาะสหรัฐฯ และ Biden คาดการณ์ก็ปรากฏให้เห็นเป็นจริงในวันพฤหัสบดีที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 เมื่อประธานาธิบดี Putin แถลงอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการดำเนินการที่รัสเซียเรียกว่าเป็น “ปฏิบัติการพิเศษทางการทหาร” (Special Military Operation) ในอาณาบริเวณพื้นที่แคว้น Donetsk และ Lugansk ของประเทศยูเครน โดยรัสเซีย อธิบายความชอบธรรมหรือ *jus ad bellum* ในการเริ่มดำเนินการปฏิบัติการทางการทหารดังกล่าวว่าวางอยู่บนหลักการ “ป้องกันตัวเอง” (self-defense) ตาม มาตรา 51 ในหมวด 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติ (The UN Charter) (The United Nations, 1945, p. 10) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวจากการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) และการทำทารุณกรรมอื่น ๆ ซึ่งในจำนวนนี้ยังประกอบไปด้วยพลเมืองของสหพันธรัฐรัสเซียด้วยเช่นเดียวกัน และยังเป็นไปเพื่อให้ประชาชนในแคว้นเหล่านั้นได้มีสิทธิเลือกตัดสินใจปกครองตนเอง (self-determination) ตามที่ประชาชนเหล่านั้นประสงค์อันเป็นไปตามบทบัญญัติ ในมาตรา 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติเช่นกัน (Kremlin, 2022a)

ความชอบธรรมที่วางอยู่บนหลักการป้องกันตนเองของรัสเซีย นั้น ในด้านหนึ่งนอกจากจะมีนัยหมายถึงการปกป้องคุ้มครองรวมหมู่ (collective self-defense) ของประชาชนและพลเมืองรัสเซียที่อาศัยอยู่ในแคว้น Donetsk และ Luhansk ตามที่แถลงการณ์ของ Putin อ้างแล้ว ยังมีนัยอีกด้านที่หมายถึงการ ปกป้องชาติของตนเอง (individual self-defense) ที่วางอยู่บนการพิทักษ์รักษา บูรณภาพของรัสเซียในด้านความมั่นคงระหว่างประเทศจากภัยคุกคามที่อ้างว่าเกิดขึ้นมาจากการขยายตัวของพันธมิตร NATO เข้ามาเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงกรณีของ ประเทศยูเครน (Green, Henderson, & Ruys, 2022, pp. 4-30) โดยนัยแบบ หลังนี้ปรากฏให้เห็นในแถลงการณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ของรัสเซียอย่างชัดเจน โดย

เฉพาะข้อความที่ว่า

สำหรับสหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรสิ่งนี้อาจเป็นเพียงนโยบายป้องปรามรัสเซียอันวางอยู่บนการแบ่งแยกทางภูมิรัฐศาสตร์อย่างชัดเจน แต่สำหรับประเทศของเราแล้ว สิ่งนี้เป็นเรื่องของความเป็นความตาย เป็นเรื่องของการหยุดยั้งต่อไปในอนาคตในฐานะประเทศชาติหนึ่ง และนี่มิใช่การกล่าวอย่างเกินเลย หากแต่เป็นข้อเท็จจริงทั้งสิ้น (Kremlin, 2022a)

แม้ *jus ad bellum* ในการปฏิบัติการพิเศษทางการทหารที่รัสเซียอ้างจะวางอยู่บนความชอบธรรมของการป้องกันตนเองตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับนำไปสู่แรงปฏิกิริยาอีกฝั่งอย่างรุนแรง เพราะการกระทำเดียวกันของรัสเซียในสายตาของสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรในองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization) หรือ NATO กลับกลายเป็นเพียงอาชญากรรมของการรุกรานประเทศอื่น (act of aggression) ซึ่งขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง โดยทั้งสหรัฐฯ และพันธมิตรต่างออกมาประณามและเรียกปฏิบัติการดังกล่าวของรัสเซียในยูเครนว่าเป็น “การรุกรานผู้อื่นก่อน” (unprovoked attack) ส่วนในกรณีของสหรัฐฯ คือฝ่ายที่เป็นผู้เริ่มต้นอธิบายการกระทำของรัสเซียว่าเป็นการรุกรานผู้อื่นตั้งต่อก่อนหน้าทีรัสเซียจะประกาศการปฏิบัติการพิเศษทางการทหารแล้ว ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์ของประธานาธิบดี Biden ในคืนวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ว่าการโจมตีของรัสเซียถือเป็น “การรุกรานผู้อื่นก่อนและไร้ซึ่งความชอบธรรมใดใด” (unprovoked and unjustified attack) (The White House, 2022e) ต่อมา NATO โดยคณะมนตรีแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Council) (North Atlantic Treaty Organization, 2022c) และเลขาธิการ NATO (North Atlantic Treaty Organization, 2022b) จึงได้ออกแถลงการณ์ในลักษณะเดียวกันโดยประณามและเรียกการกระทำของรัสเซียว่าเป็นการรุกรานผู้อื่นก่อนอันปราศจากความชอบธรรมเช่นเดียวกับสหรัฐฯ

จากลำดับเหตุการณ์ที่กล่าวไปในข้างต้น ซึ่งเป็นที่มาของเหตุการณ์ที่เรียกว่า “สงครามรัสเซีย-ยูเครน” (Russo-Ukrainian War) ที่ยังคงดำเนินไปในปัจจุบัน (ณ เดือนตุลาคม 2022) แม้ว่าจะล่าสุดจะเกิดการทำประชามติของประชาชนใน 4

แคว้นที่รัสเซียรุกรานเข้าไป นั่นคือแคว้น Donetsk แคว้น Luhansk แคว้น Kher-son และแคว้น Zaporizhzhia เพื่อตัดสินใจว่าจะยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของ ประเทศยูเครนหรือไม่ แต่ความตึงเครียดและการสู้รบของสองฝ่ายก็ยังคงดำเนินต่อ ไปโดยไม่มีทีท่าว่าจะสงบลง ทั้งจากการโจมตีว่าการทำประชามติดังกล่าวจัดเป็นการ ทำประชามติจอมปลอม (sham referendum) ที่ไม่ได้เป็นไปภายใต้บรรยากาศที่ บริสุทธิ์และเป็นธรรม (The White House, 2022a) เหมือนกับการทำประชามติ เพื่อประกาศตนเป็นประเทศเอกราชในกรณีอื่น ๆ ที่มีมาก่อนหน้า เช่น การทำ ประชามติรับรองเอกราชของคนในติมอร์ตะวันออกที่จัดโดยสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1999 เป็นต้น ประกอบกับการที่ประเทศรัสเซียได้ประกาศระดมกำลังเสริมเพิ่มเติม (partial mobilization) โดยคำสั่งของประธานาธิบดี (Kremlin, 2022b) ก็ยิ่งทำให้ บรรยากาศของสงครามรัสเซีย-ยูเครนไม่มีท่าทีว่าจะสงบหรือยุติลงในเร็ววัน

แม้ข้อถกเถียง “ทางการเมือง” เกี่ยวกับความชอบธรรมในการอ้างเหตุ แห่งการปฏิบัติการพิเศษทางการทหารของรัสเซียและชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ จะยังคงดำเนินต่อไป แต่ข้อถกเถียงในทางวิชาการโดยเฉพาะงานเขียนของนัก วิชาการที่พยายามย้อนกลับไปที่พิจารณาคำอธิบายที่เป็นสาเหตุของสงครามรัสเซีย- ยูเครนที่มีอยู่ในปัจจุบันยังคงมีอยู่ในปริมาณจำกัดและส่วนที่มีอยู่ก็ดำเนินไปอย่าง กระจัดกระจายและยังไม่มีงานวิจัยที่พยายามศึกษาและจัดหมวดหมู่คำอธิบาย ว่าด้วยสิ่งที่เป็นมูลเหตุแห่งสงคราม (cause of war) ในครั้งนี้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายโดยเปิดประเด็นจากมิติการเมืองภายในผ่านการต่อสู้ ของกลุ่มการเมืองภายในประเทศรัสเซียเองยังมียุ่อย่างจำกัดและไม่มีความ ชัดเจน ดังนั้นบทความวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการชี้ให้เห็นชุดคำอธิบายส่วนใหญ่ของ นักวิชาการที่อธิบายสาเหตุแห่งสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยอาศัยกรอบคิดเรื่อง จินตภาพ 3 ระดับ (the three images) ของ Kenneth Waltz (1959) มาเป็นกร อบในการพิจารณาจัดวรรณกรรมดังกล่าว จากนั้นจึงจะนำเสนอข้อเสนอของผู้ วิจัยเกี่ยวกับชุดคำอธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนจากปฏิสัมพันธ์ 2 มิติ (bidimensional interaction) ของปฏิสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกออกกระหว่างการเมือง ภายในกับการเมืองระหว่างประเทศ แต่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ในลักษณะของ การส่งผ่านจาก “ภายนอกมาสู่ภายใน” ตามลักษณะที่ Peter Gourevitch เรียก

ว่า “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” (the second image reversed) อันวางเงื่อนไขและเปิดโอกาสให้แก่ตัวแสดงทางการเมืองบางกลุ่มภายในประเทศรัสเซียในด้านหนึ่ง กับอิทธิพลจาก “ภายในสู่ภายนอก” ของการเมืองภายในที่ดัดแปลงจากกรอบจินตภาพแบบที่สอง (the second image) ร่วมกับกรอบคิดเรื่องพฤติกรรมสองด้านของรัฐเพื่อพิจารณาการดำเนินกลยุทธ์ในการเมืองระหว่างประเทศเพื่อตอบสนองเป้าหมายของการเมืองภายใน ที่นำไปสู่ผลลัพธ์คือสงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะส่วนต่อขยายของการเมืองภายในประเทศรัสเซียในอีกด้านหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย

2.1 เพื่อสำรวจ จัดกลุ่ม และประเมินข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ในปัจจุบัน

2.2 เพื่อพัฒนาชุดคำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยเชื่อมโยงกับการเมืองภายในของประเทศรัสเซีย

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของงานวิจัยชิ้นนี้ประกอบด้วย 2 ชั้น ชั้นแรกพัฒนาจากข้อเสนอเรื่อง “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” ของ Peter Gourevitch (1978) กับชั้นที่สองดัดแปลงมาจากแนวคิดจินตภาพแบบที่สองของ Waltz และกรอบคิดที่รู้จักกันในชื่อ “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” (the two faces of state action) โดยในชั้นแรกผู้เขียนนำข้อเสนอของ Gourevitch มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเปิดประเด็นผลกระทบที่ระบบระหว่างประเทศในฐานะสาเหตุต่อการเมืองภายในประเทศในฐานะผลลัพธ์ ทั้งนี้ Gourevitch อธิบายว่าการเมืองระหว่างประเทศในฐานะสาเหตุหรือตัวแปรต้นอาจประกอบขึ้นจากทั้งมิติของการแบ่งสรรอำนาจ (distribution of power) ภายในการเมืองระหว่างประเทศและการแบ่งสรรความมั่งคั่ง (distribution of wealth) ของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรืออาจเรียกว่าเป็นมิติของสงครามและการค้า (war and trade) ที่มีอิทธิพลต่อการเมืองภายในประเทศในฐานะตัวแปรตาม ยกตัวอย่างเช่น การต่อสู้ระหว่างผู้ที่ฝังใจใน

นิยามคาทอลิกกับผู้ที่ฝึกไฟโปรเตสแตนท์ในสงครามศาสนาของศตวรรษที่ 17 หรือ การต่อสู้ระหว่างนโปเลียนและกลุ่มที่สนับสนุนการปฏิวัติฝรั่งเศส กับฝ่ายที่สนับสนุนระบอบเก่า (ancien régime) ในศตวรรษที่ 18 ของฝรั่งเศส ซึ่งการต่อสู้ของอุดมการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่มีผลต่อระบบระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อการเมืองภายในประเทศอย่างมาก (Gourevitch, 1978, pp. 882-883)

อย่างไรก็ตาม Gourevitch สนใจผลลัพธ์ที่มีต่อการเมืองภายในประเทศใน 2 ประเด็นสำคัญ ประเด็นแรกคือการเปลี่ยนแปลงในมิติของระบอบการเมือง (regime type) เช่น เกิดการปกครองตามหลักรัฐธรรมนูญหรือกลายเป็นการปกครองแบบเผด็จการ หรือเกิดการปกครองที่มีการกระชับอำนาจที่มากขึ้นหรืออ่อนแอลง และประเด็นที่สองคือการเปลี่ยนแปลงในมิติของการรวมกลุ่มทางการเมืองภายใน (pattern of coalition) เช่น กลุ่มชนชั้นนำที่ก้าวขึ้นมามีอิทธิพล ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือกองทัพ ว่ามีการแบ่งสรรอำนาจกันในวงแคบ ๆ หรือมีการแบ่งสรรอำนาจกันอย่างกว้างขวาง เป็นต้น (Gourevitch, 1978, p. 883) และกรอบคิดดังกล่าวของ Gourevitch คือสิ่งที่ผู้เขียนจะดัดแปลงเพื่อนำมาพิจารณาเงื่อนไขการเผชิญหน้าในการเมืองระหว่างประเทศระหว่างรัสเซียกับชาติตะวันตกใน NATO อันเป็นบ่อเกิดของสงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเมืองภายในประเทศรัสเซีย กล่าวคือปัจจัยดังกล่าวได้กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการกระชับอำนาจภายในประเทศที่มากขึ้นของระบอบอำนาจนิยมที่วางอยู่บนตัวประธานาธิบดี Putin ในด้านหนึ่ง และเงื่อนไขเดียวกันนี้ยังเป็นสิ่งที่กลุ่ม *siloviki* นำไปใช้เพื่อยึดกุมอำนาจและสร้างอิทธิพลภายใน Kremlin ขึ้นเหนือกลุ่มเสรีนิยมเดิมในอีกด้านหนึ่งด้วยเช่นกัน

ส่วนข้อเสนอของงานวิจัยในชั้นที่สองได้ดัดแปลงคำอธิบายที่อิงกับกรอบจินตภาพแบบที่สอง (the second image) ของ Waltz ร่วมกับข้อเสนอของ Mastanduno et.al. (1989) เรื่อง “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” (the two faces of state action) เพื่อนำมาใช้ย้อนกลับไปพิจารณาอิทธิพลที่การเมืองภายในประเทศมีต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียอีกทีหนึ่งซึ่งก็คือแนวทางการทำสงครามในประเทศยูเครนของรัสเซียภายหลังวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 ถึงแม้ว่าข้อเสนอดังเดิมของ Waltz เรื่องจินตภาพทั้ง 3 แบบจะมีขึ้นเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของเขาว่า

สาเหตุของสงครามที่สำคัญและมีอิทธิพลแท้จริง (underlying cause) คือโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ ในขณะที่ปัจจัยที่จัดอยู่ในจินตภาพแบบที่หนึ่งและสองเป็นเพียงสาเหตุเฉพาะหน้า (immediate cause) ของสงครามเท่านั้นก็ตาม (Waltz, 2001, pp. 231-232) แต่สิ่งงานวิจัยชิ้นนี้ทำ คือการนำกรอบจินตภาพแบบที่สองมาเพื่อชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์อันเกิดจากการเมืองภายในของรัสเซียและตัวแสดงทางการเมืองภายในซึ่งได้กระทำการร่วมกันในนามของรัฐที่มีต่อแนวทางการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเมืองภายใน (domestic goals) ที่ตั้งไว้ นั่นคือการเอาชนะและมีชัยชนะเหนือกลุ่มพลังทางสังคมที่กำลังก้าวขึ้นมาท้าทายอำนาจ (overcoming challenge) ในด้านหนึ่ง กับการสร้างพันธมิตรทางการเมืองเพื่อระดมแรงสนับสนุนจากกลุ่มพลังทางสังคมที่เป็นฝ่ายเดียวกันในอีกด้านหนึ่ง (maintaining support) และในส่วนนี้เองที่ผู้เขียนนำมาพิจารณาร่วมกับแนวคิดเรื่อง “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” ในแง่ของการดำเนินกลยุทธ์ในการเมืองระหว่างประเทศ (international strategies) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายในดังกล่าว โดยกลยุทธ์ที่ว้านี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกคือการดึงทรัพยากรจากภายนอกประเทศ (external extraction) และส่วนที่สองคือการดึงความชอบธรรมอันเกิดจากสถานภาพของการกระทำในการเมืองระหว่างประเทศ (external validation) กล่าวคือ พันธมิตรทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลังจากการกระชกอำนาจของประธานาธิบดี Putin และกลุ่ม *siloviki* ที่กำลังก้าวขึ้นมามีอิทธิพลใน Kremlin ได้กระทำการร่วมกันในนามของรัฐและกำหนดนโยบายต่างประเทศในสงครามรัสเซีย-ยูเครนให้เป็นไปในทิศทางที่ทำให้ประเทศรัสเซียจำเป็นต้องตั้งต้นทำสงครามในประเทศยูเครนต่อไป พร้อม ๆ กับการเผชิญหน้ากับชาติตะวันตกและชาติพันธมิตร NATO ด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่นต่อไปในอนาคตเพื่อยืนยันความชอบธรรมในการดึงทรัพยากรจากดินแดนยูเครนในฐานะดินแดนที่เป็นส่วนหนึ่งของรัสเซียและรวมถึงการยืนยันความชอบธรรมในดำเนินปฏิบัติการพิเศษทางการทหารต่อประชาคมระหว่างประเทศ

4. สำนัรจวรรณกรรม: ข้อถกเถียงเกี่ยวกับสาเหตุของสงคราม

ในบรรดางานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของสงคราม ผลงานของ Kenneth N. Waltz (1959) ซึ่งดัดแปลงมาจากวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกของเขา คือหนึ่งในงานชิ้นสำคัญที่บุกเบิกการจัดระเบียบชุดคำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามสิ่งที่ Waltz เรียกว่า “จินตภาพ” (Image) ของสาเหตุแห่งสงครามในระดับต่าง ๆ 3 ระดับ หรือจินตภาพ 3 รูปแบบ กล่าวคือ จินตภาพแบบที่หนึ่ง (the first Image) คือคำอธิบายสาเหตุของสงครามผ่านปัจจัยในระดับปัจเจกบุคคล เช่น การอธิบายว่าสงครามเกิดจากคุณลักษณะบางอย่างที่อยู่ภายในธรรมชาติมนุษย์ หรือปัจจัยทางจิตวิทยาที่ทำให้ปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายตัดสินใจก่อสงคราม เป็นต้น ในขณะที่จินตภาพแบบที่สอง (the second image) ของ Waltz คือวรรณกรรมที่อธิบายสาเหตุของสงครามจากปัจจัยที่เป็นโครงสร้างภายในระบอบการเมืองหรือรูปแบบของระบอบการเมือง (regime type) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในนามของรัฐ และสุดท้ายคือจินตภาพแบบที่สาม (the third image) หรือคำอธิบายสาเหตุของสงครามที่วางอยู่บนปัจจัยโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ เช่น คำอธิบายที่ว่าระบอบระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นสภาวะอนาธิปไตย (anarchy) ซึ่งไม่มีอำนาจกลาง (central authority) หรือรัฐบาลในระดับโลก (world government) ที่จะมาตัดสินให้รัฐแต่ละรัฐจำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในทุกกรณี และส่งผลให้รัฐทุกรัฐภายใต้สภาวะดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงการรักษาตัวเองให้อยู่รอดและคงไว้ซึ่งเอกราชและสิทธิในการเลือกกำหนดนโยบายของตนเองอย่างเป็นอิสระในฐานะรัฐอธิปไตย

จากคำอธิบายที่กล่าวไปข้างต้นเกี่ยวกับการจัดประเภทคำอธิบายว่าด้วยสาเหตุของสงครามออกเป็นจินตภาพทั้ง 3 รูปแบบของ Waltz คือกรอบแนวคิด (conceptual framework) ที่บทความวิจัยชิ้นนี้นำมาใช้เป็นเครื่องมืออย่างง่ายเพื่อประโยชน์ในการจัดวรรณกรรมของนักวิชาการในประเด็นเรื่องสาเหตุของสงครามในกรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน ออกเป็นกลุ่มตามจินตภาพรูปแบบต่าง ๆ ก่อนที่ผู้วิจัยจะประเมินว่าคำอธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนของบทความวิจัยชิ้นนี้จัดอยู่ในคำอธิบายประเภทใดและนำเสนอชุดคำอธิบายที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมของนักวิชาการคนอื่น ๆ ที่มีมาก่อนหน้าอย่างไร

2.1 สาเหตุที่หนึ่ง: ปัจจัยตัวบุคคล

แม้ว่าข้อเสนอในงานของ Waltz (1959) ซึ่งบทความวิจัยชิ้นนี้นำมาเป็นการอภิปรายหลักในการจัดวรรณกรรมเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครน จะตั้งต้นคำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับจินตภาพแบบที่หนึ่งด้วยปัจจัยที่วางอยู่บนสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติของมนุษย์ (human nature) แต่จะพบว่าสำหรับวรรณกรรมที่อธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซีย - ยูเครนจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลส่วนใหญ่พุ่งเป้าไปที่ตัวบุคคลที่เป็นบุคคลสำคัญที่ถูกมองว่าเป็นสาเหตุของสงครามครั้งนี้ นั่นคือประธานาธิบดี Vladimir Putin โดยอาจจัดวรรณกรรมที่ให้ความสำคัญกับ Putin ในฐานะตัวแสดงหลักที่เป็นเหตุปัจจัยของสงครามครั้งนี้ได้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มแรกคือกลุ่มที่พิจารณา Putin ในฐานะตัวแสดงที่เป็นเหตุเป็นผล (rational actor) โดยงานเขียนกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดคำนวณผลประโยชน์แห่งชาติในด้านต่าง ๆ ของรัสเซียโดยเฉพาะมิติความมั่นคงผ่านมุมมองและความรับรู้ของตัวผู้กำหนดนโยบายอย่าง Putin ไปจนถึงงานที่อธิบายผ่านภาวะผู้นำ (leadership) ของตัว Putin แม้ว่าในปัจจุบัน วรรณกรรมตามแนวทางแรกในกรณีของสงครามรัสเซีย-ยูเครนจะยังมีปริมาณไม่มากเนื่องจากสภาวะสงครามยังคงดำเนินไปอยู่ เช่น งานของ Copeland (2022) ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นว่าการกระทำของ Putin อาจเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลได้หากพิจารณาจากการใช้เหตุผล (rationality) ในแบบสันนิษฐานว่าการตัดสินใจนำรัสเซียเข้าสู่สงครามกับยูเครนเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลสำหรับ Putin เนื่องจากการกระทำดังกล่าวคือสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซียในระยะยาว แม้จะต้องเผชิญกับการสูญเสียในระยะสั้นก็ตาม (Copeland, 2022)

ถัดมาคืองานของ Biscop et.al (2022) ซึ่งเสนอว่าการตัดสินใจนำรัสเซียเข้าสู่สงครามของ Putin นั้นแท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่เข้าใจได้หากเราพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวทำไปโดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการสร้างระบบระหว่างประเทศที่มีลักษณะหลายขั้วอำนาจ (multipolar world) แต่ยังคงแบ่งออกเป็นสองฝักฝ่ายที่ชัดเจนคือสหรัฐฯ และยุโรปในกลุ่มสมาชิก NATO ในด้านหนึ่ง กับรัสเซียและจีนในอีกด้านหนึ่ง แม้ว่าในท้ายที่สุดแล้วการตัดสินใจดังกล่าวอาจสะท้อนความไม่สมบูรณ์แบบในการใช้เหตุผลของตัว Putin เนื่องจากการตัดสินใจดังกล่าวไม่อาจนำ

ไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามที่ Putin คาดคิดไว้ในตอนแรก เนื่องจากประเทศจีนได้กลายเป็นผู้เล่นที่ยังคงวางผลประโยชน์ของตนอยู่บนระเบียบโลกแบบเดิมของตะวันตก และการตัดสินใจไม่สนับสนุนรัสเซียอย่างเต็มที่ของจีนที่ตามที่ Putin คาดการณ์ไว้ก็จะยิ่งทวีความสำคัญต่อการกดดันรัสเซียในสงครามรัสเซีย-ยูเครนต่อไปในอนาคต (Biscop, Dessein, & Roctus, 2022)

นอกจากงานของ Copeland และ Wood แล้ว งานชิ้นสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่เปิดประเด็นจากมุมมองในเชิงทฤษฎี คืองานของ Richard Ned Lebow (2022) ซึ่งได้สำรวจงานเขียนกลุ่มหนึ่งที่พยายามเปิดประเด็นทางจิตวิทยาเพื่อยืนยันความสมเหตุสมผลในการตัดสินใจของ Putin ในฐานะผู้นำที่มีการกิจและเป้าหมายทางการเมืองอย่างชัดเจน เนื่องจาก Putin มองว่าตนเองคือผู้สืบทอดปณิธานร่วมกันของทั้ง Joseph Stalin รวมถึง Vladimir Lenin และพระเจ้า Czar ในการทำให้รัสเซียเป็นมหาอำนาจของโลกจากการทวงคืนดินแดนที่หายไปเมื่อครั้งสหภาพโซเวียตล่มสลายในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการที่พรรคบอลเชวิกเคยพยายามทวงคืนดินแดนของจักรวรรดิรัสเซียให้หวนคืนมายิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง (Ned Lebow, 2022, p. 128) เพื่อให้รัสเซียในปัจจุบันเป็นที่เคารพนับถือและเป็นผู้เล่นที่มีอำนาจต่อรองในเวทีโลก (Hill & Gaddy, 2017, pp. 9-10) ดังนั้นงานกลุ่มนี้จึงมีความเชื่อว่าการจะประเมินความสมเหตุสมผลในการตัดสินใจใดใดของ Putin จำเป็นต้องพิจารณาจากการมีเป้าหมายและการกิจในใจที่ชัดเจนและมีเหตุผลในแบบของ Putin เสียก่อน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ในประเด็นดังกล่าวนี้ Copeland ได้เปิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ “เป้าหมาย” ของ Putin ผ่านข้อเสนอเรื่องความสมเหตุสมผลของตัวเป้าหมาย (rationality of ends) ด้วยเช่นกัน กล่าวคือหากเป้าหมาย “ที่แท้จริง” ของปูตินไม่ได้วางอยู่บนการคิดคำนวณเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัสเซีย แต่กลับเป็นไปเพื่อต้องการจารึกชื่อของตนไว้ในประวัติศาสตร์ หรือเพื่อต้องการได้ชื่อว่าเป็นคนที่พยายามรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิรัสเซียให้กลับคืนมา เช่นนั้นแล้วการตัดสินใจดังกล่าวของ Putin ย่อมเป็น “การกระทำที่สมเหตุสมผลในแง่วิธีการ แต่ผิดเพี้ยนในแง่เป้าหมาย” (Copeland, 2022) ซึ่งในมิตินี้เองที่นักวิชาการในวรรณกรรมกลุ่มที่สองจะนำไปขยายความต่อไป

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอที่กล่าวไปในข้างต้นเป็นสิ่งที่กลับพบเห็นได้มากใน

งานเขียนของนักวิชาการตะวันตกในช่วงก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน เช่น งานของ Sakwa (2008) ที่เคยนำเสนอไว้ตั้งแต่ก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามไครเมียและสงครามรัสเซีย-ยูเครนแล้วว่า การจะทำความเข้าใจผู้นำอย่าง Putin จำเป็นจะต้องเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า “สภาวะปกติ” (normality) ในทางการเมืองตามโลกทัศน์ของ Putin ซึ่งให้ความสำคัญกับเสถียรภาพและระเบียบ (stability and order) มากกว่าความเป็นเสรีประชาธิปไตยอันแตกต่างไปจากคุณค่าตามระเบียบแบบแผนของตะวันตก (Sakwa, 2008, pp. 49-50) และทำให้ภาวะผู้นำที่อาจดูเหมือนย้อนแย้งหรือขัดกันเองของ Putin กลายเป็นแหล่งที่มาของอำนาจของเขาในการเมืองรัสเซียจากการที่เขามีภาวะผู้นำแบบพหุสัณฐาน (polymorphic leadership) ที่ไม่ตายตัวและสามารถเป็นตัวประสานฝักฝ่ายต่าง ๆ ได้ (Sakwa, 2008, p. 310) โดยเฉพาะเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังท่าทีที่แข็งกร้าวเมื่อเผชิญกับภัยคุกคามทั้งจากภายในและภายนอกโดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่ความนิยมในหมู่ประชาชนของ Putin (Wood, 2016, p. 99) หรืองานของ Schermerhorn (2015) ที่พยายามหาเหตุผลในกระบวนการตัดสินใจของ Putin ภายใต้อะไรที่เขาเรียกว่า “ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์” (strategic leadership) ของ Putin ที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จทางการเมืองด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากแบบแผนของผู้นำตะวันตกที่อาศัยวิธีการเผชิญหน้า (confrontational approach) (Schermerhorn, 2015) เป็นต้น

ถัดมาคือวรรณกรรมอีกจำนวนมากที่อาจจัดอยู่ในจินตภาพแบบที่หนึ่ง เช่นเดียวกับงานเขียนกลุ่มที่เพิ่งกล่าวไป นั่นคืองานที่มักจะให้ความสนใจไปที่กระบวนการตัดสินใจในฐานะตัวแสดงของ Putin แต่กลับมองว่าการตัดสินใจนำพารัสเซียเข้าสู่สงครามของ Putin ถือเป็นการตัดสินใจที่อาจวางอยู่บนข้อจำกัดหรือความไม่สมบูรณ์แบบของการใช้เหตุผล (bounded rationality) หรือแม้แต่ความไม่สมเหตุสมผลของตัวแสดง (irrational actor) วิธีคิดเช่นนี้ไม่เพียงแต่ปรากฏให้เห็นในงานเขียนทางวิชาการเท่านั้น เช่นล่าสุด เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2022 ประธานาธิบดี Biden ของสหรัฐฯ ให้สัมภาษณ์พิเศษกับสำนักข่าว CNN เกี่ยวกับการตัดสินใจของประธานาธิบดี Putin ในสงครามรัสเซีย-ยูเครน ณ ขณะนั้น โดยตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ นาย Jake Tapper ผู้สื่อข่าว CNN ได้ถามอย่างชัดเจนว่าการตัดสินใจของ

Putin ในการทำสงครามถือเป็นการตัดสินใจของ “ตัวแสดงที่เป็นเหตุเป็นผล” ได้หรือไม่ โดยประธานาธิบดี Biden ตอบกลับคำถามดังกล่าวว่าประธานาธิบดี Putin คือ “ตัวแสดงที่มีเหตุผลคนหนึ่งที่ดีคำนวณบางสิ่งบางอย่างผิดพลาดไปอย่างมีนัยสำคัญ” (He is a rational actor who has miscalculated significantly) และเป็นเหตุที่ทำให้การคิดคำนวณเกี่ยวกับการทำสงครามในยูเครนของ Putin ดำเนินไปอย่างผิดพลาด (miscalculated) (CNN, 2022) หรือคำอธิบายเรื่องความผิดพลาดในเชิงยุทธศาสตร์ (strategic errors or failure) ของ Putin (Gould-Davies, 2022, pp. 7-16) ซึ่งเกิดจากการประเมินภายใต้วิธีคิดแบบเดียวกัน

นอกจากนี้ งานเขียนอีกส่วนหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้คืองานที่พยายามหันไปใช้แนวทางการศึกษาแบบจิตวิทยา (psychological approach) จิตวิทยาการรู้คิด (cognitive psychology) หรือแนวคิดในเชิงประยุกต์อย่างทฤษฎีการถอดรหัสเพื่อวิเคราะห์ภูมิหลัง (operational code theory) มาใช้อธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจเข้าสู่สงครามของ Putin แทน สิ่งนี้ทำให้วรรณกรรมกลุ่มหลังนี้แตกต่างไปจากงานกลุ่มก่อนหน้านี้เนื่องจากงานกลุ่มนี้มักเน้นทำความเข้าใจปัจจัยทางจิตวิทยาของตัวแสดงมากกว่าที่จะไปประเมินความสมเหตุสมผลของตัวการตัดสินใจ โดยงานเขียนที่จัดอยู่ในประเภทนี้ เช่น ข้อเสนอของ Soodavar (2022) ที่เสนอให้ใช้แนวทางจิตวิทยาการรู้คิดทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจของ Putin เพื่อที่จะอธิบายได้ว่าเหตุใดกระบวนการตัดสินใจในยามสงครามของ Putin จึงเป็นการตัดสินใจที่วางอยู่บนการคิดคำนวณที่ต้องการ “ป้องกันการสูญเสีย” (preventing losses) มากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่รัสเซียจะได้รับ (seeking gains) (Soodavar, 2022) หรือแม้แต่การใช้ปัจจัยเชิงจิตวิทยาเพื่อที่จะทำความเข้าใจบุคลิกภาพทางการเมือง (political personality) (Immelman & Trenzeluk, 2017) ของภาวะผู้นำในแบบที่จะนำพาชาติไปสู่หายนะ (destructive leadership) ของ Putin ในงานของ Linden & Wilkes (2022) ซึ่งเสนอให้พิจารณาการตัดสินใจของ Putin ในฐานะตัวแสดงที่มีบุคลิกภาพหรือนิสัยใจคอตามแบบฉบับ (trait) ของผู้นำแบบเผด็จการ (strong man) ที่มีความเป็นอำนาจนิยมและเอกราธิปไตย (authoritarian and autocratic leader) (Kasparov, 2015; Linden & Wilkes, 2022, pp. 102-103) ซึ่งอาจแก้ไขได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือจิตวิทยาอื่น

เป็นข้อเสนอที่เคยมีผู้ศึกษามาก่อนหน้าแล้วในงานของ Burkle (2015) (Burkle, 2015, pp. 118-128) หรือแม้แต่การอ้างอิงสาเหตุของการมีพฤติกรรมและอารมณ์ที่รุนแรงอย่างฉับพลันและปราศจากการยับยั้งชั่งใจใดใดจากการประเมินตนเอง (self-portrait) ของ Putin ในงานเขียนอัตชีวประวัติของเขา (Putin, 2000) เป็นต้น ส่วนงานในเชิงทฤษฎีกฎอรรถเพื่อวิเคราะห์ภูมิหลังหรือ Operational Code ในกรณีของ Putin จะเห็นได้จากงานของ Herd (2019) ที่มีมาก่อนหน้าและมีได้นำมาใช้พิจารณาเหตุการณ์สงครามรัสเซีย-ยูเครนโดยตรง (Herd, 2019, pp. 17-29) แต่ก็ยังเป็นแนวทางหลักหนึ่งที่อาจนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ของสงครามรัสเซีย-ยูเครนในปัจจุบันได้ด้วยเช่นกัน แม้ว่าในปัจจุบันจะมีเพียงงานขนาดสั้นของ Thiers (2022) เพียงชิ้นเดียวที่พยายามนำเครื่องมือ Operational Code ที่วางอยู่บนแนวการวิเคราะห์แบบจิตวิทยาสงครามมาค้นหาแรงขับ (motivation) เบื้องหลังสงครามของ Putin (Thiers, 2022) และยังไม่มียกวิชาการคนอื่น ๆ ที่อธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนจากทฤษฎีดังกล่าวโดยละเอียดก็ตาม

หากย้อนไปก่อนหน้านี้ จะพบว่าความพยายามที่จะนำแนวทางจิตวิทยา มาใช้อธิบายพฤติกรรมและการตัดสินใจทางการเมืองของ Putin เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่การผนวกรวมดินแดนไครเมียโดยรัสเซียในปี ค.ศ. 2014 เช่น งานของ Eltchaninoff (2018) ที่ต้องการทำความเข้าใจใจของ Putin หลังการผนวกดินแดนไครเมียในฐานะตัวแสดงที่นำไปสู่ลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่แห่งยูเรเชีย (Eurasian Neo-imperialism) หรือวิถีรัสเซีย (Russian way) ในยุคร่วมสมัย (Eltchaninoff, 2018) เป็นต้น หรือย้อนกลับไปแล้วกว่านั้นในงานของ Simonsen (2000) ที่อธิบาย Putin ในช่วงที่เริ่มเถลิงขึ้นสู่อำนาจสูงสุดของรัสเซียว่าเกิดจากการที่เขามีภาวะผู้นำในแบบปิตุภูมินิยมที่วางอยู่บนความเป็นใหญ่ของชาติพันธุ์ (ethnocentric patriotism) (Simonsen, 2000, pp. 377-380)

สุดท้าย อาจพบว่าวรรณกรรมที่กล่าวไปในส่วนนี้มีจุดอ่อนร่วมกันประการหนึ่ง อันเป็นจุดอ่อนสำคัญของงานเขียนที่วางอยู่บนจินตภาพแบบที่หนึ่งตามคำอธิบายของ Waltz นั่นคือการละเลยที่จะพิจารณาตัวแสดงซึ่งในกรณีนี้คือประธานาธิบดี Putin ในฐานะส่วนหนึ่งของโครงสร้างที่ใหญ่กว่าตัวปัจเจกบุคคลและอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของตัวแสดงมากกว่าปัจจัยทางด้านการคิดคำนวณ

อย่างเป็นทางการเป็นผล หรือปัจจัยทางจิตวิทยา ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขจากโครงสร้างของระบบการเมืองที่ไม่เป็นเสรีประชาธิปไตยของรัสเซียภายใต้ Putin การเมืองภายในระบบราชการของรัสเซีย หรือแม้แต่พลวัตรของการเมืองภายในที่ประกอบไปด้วยกลุ่มพลังทางสังคมหรือฝักฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้ามาตัดสินใจในนามของรัฐ เช่น เครือข่ายของชนชั้นนำผู้กำหนดนโยบายที่ท้าทายที่แข็งแกร่งหรือ “สายเหยี่ยว” (the hawks) ในการเมืองรัสเซีย รวมถึงกลุ่ม *siloviki* ที่มีความใกล้ชิดและอิทธิพลต่อการตัดสินใจร่วมกับ Putin ในนามของรัฐ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่วรรณกรรมในส่วนถัดไปจะนำมาพิจารณา

2.2 สาเหตุที่สอง: ปัจจัยโครงสร้างการเมืองภายใน

ในขณะที่วรรณกรรมก่อนหน้านี้ให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคลผู้กำหนดนโยบายอย่าง Putin เป็นหลัก และทำให้เกิดปัญหาสำคัญเกี่ยวกับช่องโหว่ของการละลายปัจจัยในเชิงโครงสร้างที่ใหญ่กว่านั้นซึ่งหลายครั้งอาจส่งผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล วรรณกรรมกลุ่มที่สองหรืองานเขียนที่อิงกับจินตภาพแบบที่สอง (the second image) ของ Waltz จึงพยายามเปิดประเด็นจากปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้นนับตั้งแต่โครงสร้างของระบบการปกครอง (political regime) ของการเมืองภายในประเทศรัสเซีย ทั้งที่อยู่ในภาคส่วนของโครงสร้างรัฐ ระบบราชการ และเครือข่ายของชนชั้นนำภายในนั้น กับภาคส่วนเศรษฐกิจ-สังคม (socioeconomic) และเครือข่ายของพวกคณาธิปไตย (oligarchs) ภายในประเทศ ไปจนถึงภาคส่วนวัฒนธรรมที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์และความรับรู้ร่วมกันของคนในประเทศถึงขอบเขตความเป็นประเทศรัสเซียที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศร่วมกันในนามของรัฐ นอกจากนี้ วรรณกรรมในส่วนนี้ยังรวมถึงโครงสร้างที่เกิดจากพันธมิตรและเครือข่ายของชนชั้นนำและปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนและขบวนการทางสังคมภายในประเทศ เช่น สื่อ (media) ที่ปรากฏทั้งในรูปของสื่อสารมวลชน (mass communication) ในรูปแบบเดิม และสื่อรูปแบบใหม่ (new media) ภายในประเทศที่มีผลต่อการกำหนดมติมหาชน (public opinion) ในการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครนในนามของรัฐ

สำหรับวรรณกรรมประเภทแรกของกลุ่มนี้ คืองานที่ให้ความสนใจไปที่ตัว

ระบอบการเมืองอันไม่เป็นเสรีประชาธิปไตย (illiberal democracy) ของรัสเซียในฐานะเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของตัวแสดงในโครงสร้างรัฐและระบบราชการทั้งหลายในการนำพารัสเซียเข้าสู่สงคราม และถือว่าสงครามครั้งนี้เป็นเสมือนการต่อสู้กันระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการของรัสเซีย งานเขียนในทำนองนี้เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่หลังเกิดสงครามไครเมียในปี 2014 เช่น Gershman (2015) D'Anieri (2019) และ Smith (2022) (Gershman, 2015, pp. 47-56) ซึ่งล้วนอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของกระแสการพัฒนาประชาธิปไตยในยูเครนในฐานะส่วนหนึ่งของการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบเสรีประชาธิปไตยของหลายประเทศในแถบยุโรปตะวันออกที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอดีตสหภาพโซเวียต ในช่วงต้นทศวรรษ 2000 หรือที่รู้จักกันในนามของการปฏิวัติหลากสี (colour revolution) โดยมีการปฏิวัติส้ม (Orange Revolution) ของประเทศยูเครนเป็นหนึ่งในนั้น และยังชัดเจนและลงหลักปักฐานมากขึ้นหลังการขับไล่ประธานาธิบดี Viktor Yanukovych ในปี 2013 แต่อีกด้านกลับพบว่าการพัฒนาประชาธิปไตยที่มากขึ้นกลับทำให้ยูเครนต้องหันมาเผชิญหน้ากับรัสเซียในฐานะระบอบที่อยู่ตรงกันข้าม (D'Anieri, 2019, pp. 175-252) และทำให้ยูเครนกลายเป็นส่วนประกอบสำคัญของแนวปรการด้านสุดท้ายของโลกที่มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตย (Schmidtke & Yekelchik, 2008) กับประเทศรัสเซียภายใต้บุตินที่เปรียบเสมือนปรปักษ์ (adversary) ฝ่ายตรงข้าม (opponent) หรือแม้แต่ศัตรู (enemy) (Gershman, 2015, p. 51) ท่ามกลางสิ่งที่ Gershman อธิบายว่าเป็นการค่อย ๆ คืบคลานด้วยการ “รุกราน” อย่างช้า ๆ (slow-motion aggression) ของรัสเซียในบริเวณดินแดนด้านทิศตะวันออกของประเทศยูเครนซึ่งจะยังคงดำรงต่อไปในอนาคต (Gershman, 2015, p. 47)

ในขณะที่งานของ Smith (2022) คืองานที่พยายามต่อยอดในประเด็นเดียวกัน โดยหันมาพิจารณาว่ากระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยภายในยูเครนในปี 2013 ไม่เพียงแต่จะเป็นสาเหตุที่ทำให้อดีตประธานาธิบดี Yanukovych ต้องหลุดจากตำแหน่งเท่านั้น แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับรัสเซียในประเด็นเรื่องอนาคตของระบอบประชาธิปไตยภายในโลกอีกด้วย ดังนั้นสงครามและการผนวกกรรมดินแดนในคาบสมุทรไครเมียจึงถือเป็นแรง

ตอบโต้ (reaction) โดยตรงจากรัสเซียต่อการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประชาธิปไตยในยูเครน (Smith, 2022) โดยเฉพาะการขับไล่ประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งและสนับสนุนรัสเซียอย่างเปิดเผยของนาย Yanukovych นอกจากนี้ในตอนท้าย Smith ยังชี้ให้เห็นว่าได้เกิดคลื่นแห่งความหวาดกลัว (shockwave of terror) จากบรรดากลุ่มติดอาวุธแบ่งแยกดินแดนที่ต้องการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซียกระจายอยู่ทั่วไปในแคว้น Donbas ของยูเครน (Smith, 2022, pp. 320-341) ซึ่งอาณาบริเวณดังกล่าวจะกลายเป็นสมรภูมิและจุดยุทธศาสตร์สำคัญในสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่เกิดขึ้นในปี 2022 ต่อไป

ส่วนในกรณีของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่เกิดขึ้นและกำลังดำเนินอยู่ในขณะนี้ พบว่ามีงานเขียนอีกจำนวนหนึ่งที่พยายามพิจารณาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนในลักษณะเดียวกัน เช่น งานของ Kramer (2022) ซึ่งเสนออย่างชัดเจนว่าการเอาชนะ Putin ที่ดำเนินการในนามของรัสเซียภายในสงครามรัสเซีย-ยูเครนถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออนาคตของระบอบประชาธิปไตยในยูเรเชีย และยังสรุปด้วยข้อเสนอที่วางอยู่บนจินตภาพแบบที่สองอย่างชัดเจนว่าเหตุผล “ที่แท้จริง” ในการรุกรานยูเครนของรัสเซียคือภัยคุกคามที่รัสเซียภายใต้ระบอบ Putin มีต่อความสำเร็จและความมีชีวิตชีวาของระบอบประชาธิปไตยในยูเครน (Kramer, 2022) ในทำนองเดียวกันงานของ Pisano (2022) ที่เสนอให้ทำความเข้าใจสงครามรัสเซีย-ยูเครนว่าเป็นเวทีในการประชันขันแข่งศักยภาพในการทำงาน (performance) ของระบอบประชาธิปไตยในประเทศคู่สงคราม (Pisano, 2022) เช่นเดียวกับงานของนักประวัติศาสตร์ยุโรปตะวันออกคนสำคัญอย่าง Timothy Snyder (2022) ซึ่งมองว่าการรบครั้งนี้คือตัวแทนของสงครามระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับลัทธิทำลายล้าง (Nihilism) (Snyder, 2022)

อีกส่วนคืองานของ Smith (2022) และงานเขียนอีกจำนวนหนึ่งที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร Journal of Democracy โดยตัวอย่างงานเขียนที่เผยแพร่ในวารสารดังกล่าวภายใต้วิธีคิดตามจินตภาพแบบที่สอง คือ งานของ Person & McFaul (2022) ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่รัสเซียภายใต้ระบอบ Putin หวังงอมมากที่สุดคือระบอบประชาธิปไตยและการเจริญงอกงามของระบอบประชาธิปไตยในฐานะภัยคุกคาม

ของการปกครองแบบเอกาธิปไตยของตนเอง (Person & McFaul, 2022, pp. 18-27) และรวมถึงงานของนักวิชาการคนสำคัญอย่าง Francis Fukuyama (2022) ซึ่งนำเสนอเหตุผลว่าท้ายที่สุดแล้วยูเครนจะเป็นผู้กำชัยชนะในสงครามครั้งนี้ เนื่องจากชาติพันธมิตรตะวันตกต่างมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสนับสนุนสงครามครั้งนี้ เนื่องจากพวกเขาต่างมองว่าชะตาของยูเครนในสงครามจะกำหนดอนาคตของระบอบประชาธิปไตยในโลกด้วยเช่นเดียวกัน ไม่เพียงเท่านั้น Fukuyama ยังเสนอในทำนองเดียวกันด้วยว่าสิ่งที่ป็นภัยคุกคาม “ที่แท้จริง” ของรัสเซียภายใต้ระบอบ Putin นั้นมิใช่ภัยคุกคามทางด้านความมั่นคงของชาติจากการขยายอำนาจของ NATO (อย่างที่วรรณกรรมในจินตภาพแบบที่สามเชื่อ) หากแต่เป็นภัยคุกคามต่อตัวโครงสร้างของระบอบการเมืองและตัวแบบทางการเมืองของรัสเซียในฐานะข้อยกเว้นของระบอบเสรีประชาธิปไตย (Fukuyama, 2022)

ล่าสุดยังมีงานของ Marples (2022) นักประวัติศาสตร์รัสเซียและยูเครนเป็นบรรณาธิการ ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับบริบทภายในประเทศของทั้งรัสเซียและยูเครน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตัวมติของมหาชนที่มีต่อการทำสงครามในนามของรัฐ (Marples, 2022) ส่วนนี้ยังไปถึงวรรณกรรมก่อนหน้านี้ที่เกี่ยวข้องกับการปลุกระดมมวลชนโดยรัฐผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) (Sakwa & Pikulicka-Wilczewska, 2015) ซึ่งให้ความสนใจไปที่ตัวเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อคือบรรดาสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสารมวลชนและสื่อรูปแบบใหม่เพื่อสร้างฉันทามติร่วมกันในการทำสงครามของประชาชนในประเทศ ตัวอย่างของงานจำพวกนี้ คืองานของ Black (2016) และ Baysha (2019) ที่สนใจเรื่องการจงใจสื่อสารและให้ข้อมูลที่ผิดพลาดแก่ประชาชน (miscommunication) ที่เกิดขึ้นในประเทศรัสเซียและยูเครน (Baysha, 2019; Black, 2016, pp. 163-194) หรือ Stanovaya (2020) ที่สนใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมของรัสเซียภายใต้สื่อรูปแบบใหม่ที่นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าระบอบอำนาจนิยมดิจิทัล (Digital Authoritarianism) อันเกิดจากการปรับตัวของพันธมิตรทางการเมืองระหว่างชนชั้นในเมืองรัสเซียหลัง “ฤดูใบไม้ร่วงทางการเมือง” (political Autumn) ในรัสเซียระหว่างพวก Siloviki และกลุ่มปฏิกริยา-อนุรักษ์นิยม (Troianovski, 2022) ทางการเมืองในรัสเซียในฐานะผู้ค้ำจุนระบอบ (protectors) และอำนาจการตัดสินใจภายใน Kremlin อย่างแท้จริงในฐานะเครือข่าย

ที่ Putin รับฟังและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจร่วมกันกับเขาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (Stanovaya, 2020, p. 2)

อย่างไรก็ตาม คำอธิบายของสาเหตุของสงครามตามจินตภาพแบบที่สองในสงครามรัสเซีย-ยูเครนในแง่ที่ว่าการเมืองภายในโดยเฉพาะแรงกดดันจากชนชั้นนำสายเหยี่ยวอย่าง *siloviki* และกลุ่มอนุรักษ์นิยมภายใน Kremlin ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมของรัสเซีย คือปัจจัยสำคัญในการผลักดันตัวผู้กำหนดนโยบายและผู้มีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายอย่าง Putin แต่สิ่งที่วรรณกรรมตามจินตภาพแบบที่สองกลุ่มนี้ยังไม่ได้อธิบายหรือยังมีช่องโหว่อยู่ คือการเชื่อมโยงให้เห็นความต่อเนื่องของการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผ่านเงื่อนไขบางอย่างให้ตัวแสดงในการเมืองภายในรัสเซียนำไปใช้ในการทำทลายและประชันขันแข่งกันภายในจนท้ายที่สุดฝ่ายที่ชนะได้กลายเป็นปัจจัยที่มีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งเป็นส่วนที่จะขยายความเพิ่มเติมต่อไปในส่วนสุดท้าย

2.3 สาเหตุที่สาม: ปัจจัยโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศ

วรรณกรรมในส่วนสุดท้ายหรือจินตภาพแบบที่สามของ Waltz คืองานที่พยายามอธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนจากปัจจัยภายนอกหรืออาจเรียกว่าเป็นปัจจัยในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งในส่วนนี้ประกอบไปด้วยงานที่นำเสนอสาเหตุของสงครามจากหลายปัจจัย เริ่มตั้งแต่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับตัวแสดงที่เป็นรัฐมหาอำนาจ เช่น งานที่สนใจสงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะผลลัพธ์อันเกิดจากการแข่งขันของมหาอำนาจโดยมองว่าสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศที่กำลังดำเนินอยู่มีลักษณะเป็นสงครามเย็นระลอกใหม่ระหว่างสหรัฐอเมริกากับรัสเซีย โดยมีชาติพันธมิตร NATO กับการขยายสมาชิกภาพของ NATO เป็นปัจจัยที่กลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัสเซีย หรืองานที่เปิดประเด็นเรื่องการสร้างสมดุลแห่งอำนาจ (balance of power) ของสงครามในครั้งนี้ ไปจนถึงงานที่เปิดประเด็นด้านปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) จากภายนอกที่ส่งผลต่อท่าทีของประเทศรัสเซีย

ในบรรดาวรรณกรรมที่เปิดประเด็นด้วยปัจจัยระหว่างประเทศเพื่อที่จะอธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนในข้างต้น งานของ John J. Mearsheimer

(2014) เรื่อง *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault* คืองานชิ้นสำคัญที่นักวิชาการในปัจจุบันย้อนกลับไปอ้างอิงถึงมากที่สุดชิ้นหนึ่ง โดย Mearsheimer เปิดประเด็นอย่างตรงไปตรงมาว่าสาเหตุของการรุกรานเข้าไปยังคาบสมุทรไครเมียของรัสเซียในปี 2014 มิได้เกิดจากความก้าวร้าวหรือความพยายามของ Putin ที่จะรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิรัสเซีย (ตามคำอธิบายของจินตภาพแบบที่หนึ่ง) หลังจากอย่างที่เกิดความโกลาหลของการเมืองภายในยูเครนภายหลังจากการขับไล่ประธานาธิบดี Viktor Yanukovych อย่างที่วรรณกรรมส่วนใหญ่พยายามอธิบาย แต่สาเหตุสำคัญมาจากประเด็นเรื่องการสร้างเขตอิทธิพลของมหาอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกรณีของสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรในยุโรปซึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อการเกิดสงครามในครั้งนั้น (Mearsheimer, 2014, p. 77) กล่าวคือ Mearsheimer มองว่าสาเหตุสำคัญของสงครามวางอยู่บนการขยายอำนาจของ NATO (Wade, 2015, pp. 18-20) และความพยายามที่จะดึงประเทศยูเครนให้หลุดออกมาจากวงโคจรของรัสเซียและผนึกรวมอยู่ภายใต้ร่มของชาติพันธมิตรตะวันตก โดยเฉพาะการสร้างพันธมิตรทางการทหารกับยูเครน ซึ่งสิ่งนี้อาจเทียบได้กับการสืบคลานเข้าไปยังบริเวณที่เป็นประตูลังบ้านอันกระทบต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่สำคัญของรัสเซียและเป็นเหตุที่ทำให้การรุกรานยูเครนของรัสเซียเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ในทางยุทธศาสตร์ความมั่นคง โดย Mearsheimer ขอให้ผู้อ่านลองจินตนาการถึงความก้าวร้าวของสหรัฐฯ ในกรณีที่คล้ายกันหากประเทศจีนตัดสินใจสร้างพันธมิตรทางการทหารกับประเทศอย่างแคนาดาหรือแม็กซิโกซึ่งเป็นประตูลังบ้านของสหรัฐฯ (Mearsheimer, 2014, p. 82)

คำอธิบายจากจินตภาพแบบที่สามในข้างต้นของ Mearsheimer จึงกลายเป็นหมุดหมายสำคัญที่นักวิชาการ (หรือแม้แต่แถลงการณ์ของตัว Putin เอง) นำมาเปิดประเด็นเรื่อยมา รวมถึงการทำนายว่าปัจจัยดังกล่าวจะทำให้รัสเซียตัดสินใจรุกรานเข้าไปยังดินแดนในส่วนอื่น ๆ ของยูเครนเพิ่มเติมในอนาคต (Mearsheimer, 2014, p. 77) สิ่งนี้เองที่กลายเป็นฐานให้แก่งานที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา เช่น งานของ Kalb (2015) ซึ่งเป็นงานชิ้นแรก ๆ ที่เปิดประเด็นยูเครนในฐานะชนเหตุของ “สงครามเย็นระลอกใหม่” (the New Cold War) (Kalb, 2015) หรืองานรวบรวมผลงานของนักวิชาการที่มี J. L. Black และ Michael Johns เป็นบรรณาธิการ

(2016) ซึ่งเรียกปรากฏการณ์ในครั้งนั้นว่าเป็น “การหวนคืนมาของสงครามเย็น” (The Return of the Cold War) (Black & Johns, 2016) อันเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างรัสเซียกับชาติพันธมิตรตะวันตกโดยมีประเทศอย่างยูเครนเป็นสมรภูมียกตัวอย่างเช่น งานของ Plekhanov ที่มองวิกฤตที่เกิดขึ้นในประเทศยูเครนว่าเป็น “การอัตวินิบาตกรรมที่มีคนคอยช่วย” (assisted suicide) จากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยภายในและที่สำคัญคือปัจจัยภายนอกจากชาติตะวันตก (Plekhanov, 2016, pp. 3-25) หรืองานของ Breault ที่มองปรากฏการณ์เดียวกันว่าเป็นสงครามเย็นระลอกใหม่ที่อาจกลายเป็นโอกาสให้ตัวแสดงใหม่ ๆ อย่างประเทศเบลารุสเข้ามาเป็นผู้เล่นที่คอยทำหน้าที่ตัวกลางในการไกล่เกลี่ยหรือแม้แต่ใช้เป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติของตนเพิ่มเติม (Breault, 2016, pp. 41-59) เป็นต้น

ถัดมาคืองานของ Cross และ Karolewski (2021) ที่สนใจไปที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศของรัสเซียกับสหภาพยุโรป โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยนโยบายต่างประเทศรัสเซียที่อธิบายจากบริบทภายในและภายนอก เช่น งานของ Krasnodebska ภายใต้กรอบความมั่นคงเชิงภวสภาพ (Ontological Security) ของรัสเซียซึ่งวางอยู่บนการมองอัตลักษณ์แห่งชาติ (self-identity) ของตนที่ถูกกำหนดจากเงื่อนไขของปัจจัยภายนอกภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ที่รัสเซียมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างยูเครนในเชิงลบลัทธิกัน โดยมีประเทศในยุโรปตะวันตกกับสหรัฐฯ เป็นตัวแสดงสำคัญที่ยืนยันอัตลักษณ์ดังกล่าวให้แก่รัสเซีย ซึ่งอัตลักษณ์ที่วุ่นนี้ได้ถูกท้าทายลงหลังจากเหตุการณ์ปฏิวัติ Maidan และการเข้าไปมีสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปที่แน่นหนาขึ้นของยูเครนที่พลิกผันความสัมพันธ์ที่ยูเครนมีต่อรัสเซียจนอยู่เหนือการควบคุม ซึ่งไม่เพียงแต่กระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและยูเครนเท่านั้น หากแต่ยังคุกคาม *status quo* ระหว่างรัสเซียกับชาติตะวันตกนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็นลงอีกด้วย (Krasnodebska, 2021, p. 136) หรืองานของ Nikitina ที่มองสงครามในยูเครนว่าเป็นแผนการขยายอำนาจในระดับภูมิภาคนิยม (regionalism) ของรัสเซียที่ต้องการแผ่ขยายไปในดินแดนยูเรเชีย (Nikitina, 2021, pp. 217-238) ซึ่งจุดนี้คล้ายกับข้อเสนอที่เคยมีมาก่อนหน้านี้ของ Zbigniew (1997) ที่เคยเสนอไว้เมื่อนานมาแล้วว่าประเทศยูเครนคือชิ้นส่วนสำคัญของการคงไว้ซึ่งสถานะการเป็นจักรวรรดิยูเรเชีย (Eurasian Empire) ของรัสเซีย

(Brzezinski, 1997, p. 46) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอของ Kusa (2022) กับ Safranchuk (2022) โดย Kusa เสนอว่าสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่กำลังดำเนินไปในขณะนี้คืออีกหนึ่งปรากฏการณ์ที่ตอกย้ำสภาพการเมืองระหว่างประเทศภายหลังจากการสิ้นสุดสงครามเย็นที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันของมหาอำนาจ (great power competition) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อระเบียบระหว่างประเทศ เพราะยังสงครามดำเนินต่อไปนานเท่าใด ระเบียบโลกที่ดำรงอยู่ก็ยิ่งกระทบกระเทือนมากเท่านั้น จากการที่ตัวแสดงคือรัฐต่าง ๆ จะถูกดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมในสงครามและรวมถึงตลาดและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน (Kusa, 2022, pp. 7-12)

ในขณะที่งานของ Safranchuk หันมาพิจารณาสงครามรัสเซีย-ยูเครนจากบริบทในระดับภูมิภาคและบริบทระดับโลก โดยเขาเสนอว่าสาเหตุเบื้องหลังสงครามในปัจจุบันเกิดจากปัจจัย 3 ชั้น โดยชั้นแรกวางอยู่บนปัญหาภายในข้อตกลงกรุงมินสค์ (Minsk Accord) ซึ่งได้มอบสถานะทางกฎหมายแบบพิเศษแก่แคว้นที่มีกลุ่มคนที่สนับสนุนรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแคว้น Donetsk และ Lugansk ซึ่งกลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่รัสเซียนำมาใช้อ้างเป็นเหตุแห่งการรุกรานเข้าไปในยูเครน (Safranchuk, 2022, p. 1) ในขณะที่ปัจจัยชั้นที่สองคือการแผ่ขยายอิทธิพลและสมาชิกภาพภายใต้นโยบายเปิดประตูต้อนรับ (open door policy) ของ NATO ซึ่งถือเป็นการละเมิดข้อตกลงที่แม้จะไม่ได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างรัสเซียกับชาติตะวันตกและสหรัฐฯ ถึงการที่จะไม่ขยายอำนาจของ NATO (non-enlargement of NATO) เข้ามายังอาณาบริเวณที่เป็นเส้นเขตแดนหรือเขตอิทธิพลของรัสเซีย นั่นคือประเทศอดีตสาธารณรัฐโซเวียต (former Soviet republics) ซึ่งมียูเครนเป็นหนึ่งในนั้น (Safranchuk, 2022, p. 2) และปัจจัยชั้นสุดท้ายคือชั้นที่ว่าด้วยระเบียบโลก ซึ่ง Safranchuk เสนอว่ารัสเซียได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับระเบียบโลกที่มีสหรัฐฯ ซึ่งสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นผู้นำและมีอิทธิพลเหนือรัฐอื่น ๆ อยู่หลายต่อหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงการที่สหรัฐฯ เหมินเฉยต่อกฎหมายระหว่างประเทศ การแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น รวมถึงการไม่เคารพผลประโยชน์ของผู้อื่นของสหรัฐฯ และบรรดาชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ

อันเป็นเหตุให้โครงสร้างของระเบียบโลกในแบบที่ Waltz เรียกว่าโลกที่มีขั้วอำนาจหลายขั้ว (multipolar world) เอื้อประโยชน์ต่อรัสเซียมากกว่าที่จะเป็นขั้วอำนาจของมหาอำนาจเดียวนำโดยสหรัฐฯ (Safranchuk, 2022, pp. 2-3) และโครงสร้างดังกล่าวจึงเป็นบ่อเกิดที่ทำให้รัสเซียตัดสินใจทำสงคราม-รัสเซียยูเครนขึ้น

ข้อเสนอเรื่องการที่รัสเซียหันมาสนับสนุนระเบียบโลกแบบหลายขั้วอำนาจของ Safranchuk นี้ยังสอดคล้องกับการตีความของ Biscop et al. (2022) ที่มองว่าสงครามรัสเซีย-ยูเครนสะท้อนว่าโลกกำลังเกิดระเบียบโลกแบบหลายขั้วอำนาจขึ้นมาโดยมีประเทศจีน ซึ่งมีท่าทีนิ่งเงียบแบบปฏิบัตินิยม (silent pragmatism) เพื่อที่จะรอดฉวยประโยชน์ของตนจากการเผชิญหน้าระหว่างรัสเซียกับชาติตะวันตก ซึ่งสะท้อนว่าผู้เล่นใหญ่ในการเมืองระหว่างประเทศ คือสหรัฐฯ ยุโรป รัสเซีย และจีนต่างแสวงหาประโยชน์ของตนและตัดสินใจเลือกที่จะร่วมมือหรือไม่ร่วมมือกันจากการพิจารณาความเหมือนกันของผลประโยชน์ของตนกับผู้เล่นอีก 3 ฝ่ายเป็นหลัก (Biscop et al., 2022, p. 2)

อีกหนึ่งปัจจัยในจินตภาพแบบที่สามที่มีการนำมาใช้อธิบายสาเหตุของสงครามในยูเครน คือปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ในฐานะเงื่อนไขภายนอกที่ส่งผลต่อรัฐในความหมายของ Flint (2006) ที่ชี้ให้เห็นว่าภูมิรัฐศาสตร์แสดงให้เห็นภาพ ในแง่ของการกระตุ้นความคิดเรื่องสงคราม จักรวรรดิ และการทูต ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของรัฐที่ควบคุมและแข่งขันกันเพื่อดินแดน ภูมิรัฐศาสตร์สร้างภาพทางทฤษฎี และการปฏิบัติเพื่อจำแนกขอบเขตของดินแดนและมวลชน เช่น สงครามเย็น ถือเป็นความขัดแย้งเรื่องการควบคุมดินแดนที่ถูกยั่วยุและสร้างความชอบธรรมผ่านภาพทางภูมิศาสตร์ของ “ม่านเหล็ก” และ “โลกเสรี” หรือ “ภัยคุกคาม” ของลัทธิคอมมิวนิสต์จากมุมมองของรัฐบาลตะวันตก และ “จักรวรรดินิยม” ของสหรัฐฯ จากมุมมองของสหภาพโซเวียต (Flint, 2006) ซึ่งสิ่งนี้ได้กลายเป็นหนึ่งในประเด็นที่ถูกหยิบยกมากล่าวถึงเป็นอย่างมากนับตั้งแต่เกิดกรณีของการรุกรานเข้าไปในคาบสมุทรไครเมียของรัสเซีย เช่น งานของ Larrabee (2015) ที่มองว่าปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์คือรากเหง้าแห่งชนวนเหตุของพลวัตความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยูเครนตั้งแต่กรณีไครเมีย (Larrabee, Wilson, & Gordon, 2015) ส่วนในกรณีของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่เกิดขึ้นล่าสุด พบว่ามีงานของ Kotoulas และ Pusztai (2022) กับ Dibb (2022)

และ Masters (2022) ซึ่งล้วนแต่มองว่าปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์คือเหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการรุกรานเข้าไปในยูเครนของรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็นการปรับมโนทัศน์ทางภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซียเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชนชาติยูเครนในคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ในแบบฉบับของรัสเซียเพื่อลดทอนสิทธิในฐานะรัฐอธิปไตยของยูเครน (Kotoulas & Pusztai, 2022, pp. 19-20)

ในขณะที่งานของ Dibb หันมาเปิดประเด็นผลกระทบและนัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สงครามครั้งนี้ส่งผลสะท้อน กล่าวคือสงครามสะท้อนว่าระเบียบโลกเสรีนิยมของสหรัฐฯ กำลังถูกท้าทายจากพันธมิตรของมหาอำนาจในภาคพื้นทวีปที่มีการปกครองแบบอำนาจนิยม (authoritarian continental power) นั่นคือจีนและรัสเซียที่แม้จะไม่ได้มีความเป็นพันธมิตรทางการทหารที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษรเช่น NATO แต่ก็มีความรู้สึกร่วมถึงความเกลียดชังและบาดแผลในอดีตที่มีต่อชาติตะวันตก อันทำให้ความท้าทายทางภูมิรัฐศาสตร์สำคัญของสหรัฐฯ คือการดึงรัสเซียให้ออกห่างจากจีนและกลับมามีปฏิสัมพันธ์กับชาติตะวันตก ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนคลอนลงเมื่อเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครนขึ้นในปี 2022 (Dibb, 2022, pp. 17-18)

สุดท้ายคืองานของ Masters ที่เสนอให้พิจารณาสงครามรัสเซีย-ยูเครนในปัจจุบันว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนการกลับมาของประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์ของการแข่งขันของมหาอำนาจหลายฝ่ายในโลก หรือสภาวะพหุนิยมทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical pluralism) (Masters, 2022) ซึ่งสิ่งนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ O'Rourke (2022) ในรายงานวิจัยของหน่วยวิจัยประจำสภาคองเกรสของสหรัฐฯ ซึ่งได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในทำนองเดียวกันว่าสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงคือสาเหตุสำคัญของสงครามรัสเซีย-ยูเครน เพราะสงครามคือภาพสะท้อนของการที่โลกได้เคลื่อนจากสภาพขั้วอำนาจเดียวภายใต้สหรัฐฯ มาเป็นโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันของมหาอำนาจหลายฝ่าย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เก่าที่หวนกลับคืนมาในการเมืองระหว่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะการเกิดหุ้นส่วนความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) ระหว่างจีนและรัสเซียที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในปี 2022 (O'Rourke, 2022, pp. 1-2)

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเห็นว่าคำอธิบายของจินตภาพแบบที่สาม หรือแม้แต่นำคำอธิบายเพียงแบบใดแบบหนึ่งของทั้ง 3 แบบที่กล่าวมานี้ ยังไม่เพียงพอต่อ

การแสดงให้เห็นภาพรวมในสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนทั้งหมดอย่างแท้จริง และเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้บทความชิ้นนี้จึงพยายามนำเสนอชุดคำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะส่วนต่อขยายของการเมืองในประเทศรัสเซียที่มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกในลักษณะที่เรียกว่า “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” ตามกรอบคิดที่จะได้อภิปรายโดยละเอียดในส่วนถัดไป

5. อภิปรายผล: สงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะส่วนต่อขยายของการเมืองภายในรัสเซีย

ประเด็นที่ว่าการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศเป็นสองสิ่งที่แยกจากกันไม่ออกนั้นเป็นสิ่งที่นักวิชาการเสนอไว้นานแล้ว แต่ประเด็นคำถามที่ว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองเป็นอย่างใดกลับเป็นสิ่งที่ยังคงมีการถกเถียงกันในทางวิชาการ เช่น คำอธิบายตามจินตภาพแบบที่สองย่อมเชื่อว่าเงื่อนไขของการเมืองภายในคือสิ่งที่เป็นตัวกำหนดนโยบายต่างประเทศและปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐเป็นสำคัญ หรือข้อเสนอของ Rosenau ว่าทั้งสองเงื่อนไขเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาควบคู่กัน (Rosenau, 1969) ในขณะที่ข้อเสนอเรื่อง “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” (the second image reversed) ของ Peter Gourevitch มองว่าปฏิสัมพันธ์ทั้งสองด้านควรอธิบายในลักษณะย้อนกลับจินตภาพแบบที่สอง นั่นคือการที่เงื่อนไขจากภายนอกหรือนโยบายต่างประเทศของรัฐหนึ่งที่มีต่อการเมืองภายในของรัฐ (Gourevitch, 1978, pp. 881-912) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้มองว่าคำอธิบายทั้งหมดในช่วงต้นเพียงคำอธิบายหนึ่งไม่สามารถนำมาใช้อธิบายการเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครนได้อย่างครอบคลุม บทความชิ้นนี้จึงเสนอให้นำคำอธิบายมาพิจารณาร่วมกันใน 2 ส่วน โดยส่วนแรกคือช่วงเวลาก่อนวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 ภายใต้คำอธิบาย “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” กับส่วนที่สองคือการประกาศปฏิบัติการพิเศษทางการทหารในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 และการกระทำของรัสเซียในยูเครนหลังจากนั้นภายใต้คำอธิบายเรื่อง “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” ของ Mastanduno et. al. (1989)

สำหรับส่วนแรกอันเป็นส่วนที่วางอยู่บนวิธีคิดเรื่อง “การย้อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” พบว่าเงื่อนไขภายนอกที่ส่งผลกระทบสำคัญให้แก่การเมืองภายใน

รัสเซียก่อนหน้าเหตุการณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 คือการขยายตัว (enlargement) ของ NATO ในฐานะภัยคุกคามทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงของรัสเซียภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็น โดยหากพิจารณาการขยายตัวของ NATO ในรอบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา จะพบว่านโยบายการขยายตัวของ NATO ได้พัฒนาขึ้นมาตลอดช่วงทศวรรษที่ 1990 จากนโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างประเทศสมาชิก NATO ที่ว่าด้วยการขยายสมาชิกภาพซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน คือ แนวทางของฝ่ายสนับสนุน ที่มองว่าการขยายตัวของ NATO จะช่วยให้อดีตรัฐคอมมิวนิสต์เปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งเป็นการรักษาเสถียรภาพสุญญากาศด้านความมั่นคงในยุโรปกลางและตะวันออก และส่งเสริมการรักษาความปลอดภัยทั่วทั้งทวีป กลุ่มนี้มักอ้างว่าการขยายตัวของ NATO จะเป็นประโยชน์ต่อทุกคนในยุโรป รวมทั้งรัสเซียด้วย (Wolff, 2015) ส่วนแนวทางที่สอง คือ แนวทางของฝ่ายตรงข้าม ที่มองว่า NATO ไม่จำเป็นสำหรับความมั่นคงของยุโรปอีกต่อไปหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น และกังวลว่าการขยายรวมประเทศในอดีตคอมมิวนิสต์นั้นมีค่าใช้จ่ายสูงเกินไป อีกทั้งยังแย้งว่าการขยายตัวของ NATO นั้นเป็นอันตรายเพราะเท่ากับเป็นการยุแหย่รัสเซีย (Wolff, 2015)

ถึงแม้แนวทางการขยายตัวของ NATO จะแบ่งออกเป็นสองแนวทาง แต่ในท้ายที่สุดสหรัฐฯ และชาติพันธมิตร NATO ก็ไม่สามารถต้านทานการเรียกร้องให้ช่วยเหลืออดีตประเทศคอมมิวนิสต์ได้ และ ในขณะเดียวกันนั้นความไม่ไว้วางใจจากฝั่งตะวันตกต่อรัสเซียก็ปรากฏชัดเจนในกระบวนการตัดสินใจขยายสมาชิกภาพ อย่างเช่น การที่ NATO กำหนดว่ารัสเซียไม่ควรยับยั้งการตัดสินใจในการขยายตัวใดๆ ของสมาชิกภาพ (North Atlantic Treaty Organization, 1995) นั้นแสดงให้เห็นว่าประเทศตะวันตกต้องการก้าวไปข้างหน้าด้วยการขยายพื้นที่ภายใต้ระบบรักษาความปลอดภัยของ NATO ในยุโรปโดยไม่รวมรัสเซียเข้าไปด้วย

นโยบายการขยายตัว หรือ นโยบายเปิดประตู (open door policy) ของ NATO ที่อ้างอิงตามมาตรา 10 ของสนธิสัญญาออตตาวา ระบุไว้ว่าการเป็นสมาชิกล้วนเปิดกว้างสำหรับ “รัฐใดๆ ในยุโรปที่อยู่ในฐานะที่จะส่งเสริมหลักการของสนธิสัญญานี้และมีส่วนสนับสนุนความมั่นคงของพื้นที่แอตแลนติกเหนือ” (North Atlantic Treaty Organization, 2022a) จากสาระสำคัญในมาตราดังกล่าวส่งผล

ให้การขยายกลุ่มพันธมิตรเกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการและต่อเนื่อง แต่สิ่งที่อดีตประเทศผู้นำคอมมิวนิสต์อย่างรัสเซียกังวลมากที่สุดเห็นจะเป็น การที่กลุ่มประเทศอดีตสมาชิกสนธิสัญญาออร์ซอ (Warsaw Pact) ได้แก่ สาธารณรัฐเช็ก ฮังการี และโปแลนด์ เข้าร่วม NATO ในปี 1999 และอีกครั้งในปี 2004 ที่ประเทศในเขตยุโรปตะวันออกอีก 7 ประเทศ ได้แก่ บัลแกเรีย เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย และโรมาเนีย สมักรเข้าเป็นสมาชิกใหม่ของ NATO ส่งผลให้ NATO มีสมาชิกที่เคยเป็นอดีตคอมมิวนิสต์ถึงร้อยละ 40 ซึ่งทำให้ขอบเขตของ NATO ขยายไปจรดพรหมแดนของรัสเซีย (Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand, 2012)

เป็นที่แน่นอนว่าตั้งแต่ก่อนการเปิดอภิปรายในประเด็นเรื่องนโยบายการขยายพันธมิตรไปทางทิศตะวันออกอย่างเปิดเผยของ NATO รัฐบาลรัสเซียภายใต้การนำของนาย Boris Yeltsin ได้ตัดสินใจอย่างชัดเจนแล้วว่านโยบายนี้เป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์แห่งชาติรัสเซีย (Sergounin, 1997) และรัสเซียนั้นแสดงออกซึ่งความเป็นปรปักษ์ของการขยายตัวของ NATO มายาวตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 จนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากสุนทรพจน์ของผู้นำคนปัจจุบันอย่างนาย Putin ความว่า

ใช่ เราพูดถึงปัญหาระดับภูมิภาคจริงๆ เราพูดถึงความขัดแย้งทางตะวันออกเฉียใต้ของยูเครนและอีกหัวข้อที่ละเอียดอ่อนมากสำหรับเราที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้ คือ การขยายตัวของกลุ่ม NATO ไปทางทิศตะวันออก รวมไปถึงยูเครนด้วย (TACC, 2021)

อันที่จริงแล้ว ท่าทีและความรู้สึกไม่มั่นคงของรัสเซียในประเด็นดังกล่าวเริ่มชัดเจนและปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปลายปี 2021 แล้ว ดังปรากฏในร่างเอกสารเรื่อง ข้อตกลงเกี่ยวกับมาตรการเพื่อประกันความปลอดภัยของสหพันธรัฐรัสเซียและรัฐสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (Agreement on measures to ensure the security of the Russian Federation and member States of the North Atlantic Treaty Organization (2022)/ Соглашение о мерах обеспечения безопасности Российской Федерации и государств-членов Организации Североатлантического договора (2022)) ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงเจตจำนงของรัสเซียที่ต้องการให้ NATO

วางหลักประกันด้านความมั่นคงให้แก่รัสเซีย โดยเฉพาะในเรื่องการขยายตัวและสมาชิกภาพของ NATO โดยใจความสำคัญอยู่ที่ข้อความในมาตรา 6 ของร่างข้อเสนอดังกล่าวของรัสเซีย คือ

มาตรา 6 รัฐสมาชิกองค์กรสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือทุกรัฐมีพันธกรณีที่จะต้องงดเว้นจากการขยายตัวขององค์กรนาโต้ในอนาคต ซึ่งหมายรวมถึงการยอมรับยูเครนหรือประเทศอื่น ๆ ในเครือรัฐเอกราชเข้าเป็นส่วนหนึ่ง (Министерство иностранных дел российской федерации, 2021)¹

และเมื่อนำไปเทียบกับร่างเอกสารตอบกลับในประเด็นเดียวกันของสหรัฐฯ และ NATO จะพบว่าจุดยืนของสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรกลับเป็นไปในทิศทางที่สวนทางกับรัสเซีย ซึ่งทำที่ดังกล่าวปรากฏอยู่ภายใต้คำอธิบายเรื่องนโยบาย “เปิดประตูรับ” โดยเฉพาะในกรณีของยูเครน ดังปรากฏผ่านร่างมาตรา 8 ข้อ 8.2 ว่าด้วยเรื่อง “ความมั่นคงของยุโรป รวมถึงสถานการณ์โดยรอบยูเครน” ภายในเอกสารตอบกลับของสหรัฐฯ และ NATO ดังนี้

8.2 ทุกรัฐสมาชิกเคารพสิทธิของผู้อื่นในการเลือกหรือเปลี่ยนนโยบายความมั่นคง และในการเลือกอนาคตและนโยบายต่างประเทศของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอกและในสิทธิดังกล่าวนี้ เราขอยืนยันพันธกรณีที่เรามิต่อ “นโยบายเปิดประตูรับ” ของ NATO ภายใต้มาตรา 10 ของสนธิสัญญาวอชิงตัน (Lieven, 2022)

จากข้อความในเอกสารที่ยกมา จะเห็นว่าจุดยืนอันสวนทางกันของสหรัฐฯ และพันธมิตร กับรัสเซียต่อประเด็นเรื่องการขยายตัวของ NATO โดยเฉพาะในกรณียูเครน คือโจทย์ที่เป็นปมปัญหาจากภายนอกที่สำคัญ แต่คำถามที่ตามมาทันทีเมื่อนำมาพิจารณาภายใต้กรอบ “การย่อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” คือ เงื่อนไขดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเมืองภายในรัสเซียอย่างไร ในประเด็นนี้ผู้เขียนจะแยกตอบผลกระทบดังกล่าวเป็นสองส่วนที่สัมพันธ์กันตามข้อเสนอของ Gourevitch โดยส่วนแรกคือผลกระทบที่เงื่อนไขภายนอกมีต่อประเภทของระบอบการปกครอง

¹ แปลจาก “Участники, являющиеся государствами-членами Организации Североатлантического договора, принимают обязательство, исключающее дальнейшее расширение НАТО, в том числе присоединение Украины, а также других государств.”

(regime type) ที่แม้ในด้านหนึ่งจะยังคงเป็นระบอบอำนาจนิยมภายใต้ Putin ดังเดิม แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับเป็นระบอบที่มีการกระชับอำนาจของตัวประธานาธิบดีที่มากขึ้นอย่างชัดเจนดังแสดงออกผ่านความพยายามที่จะครองอำนาจต่อไปของ Putin ภายใต้เงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กับส่วนที่สองคือผลกระทบที่เงื่อนไขภายนอกมีต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการร่วมกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองภายใน (pattern of coalition) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงอิทธิพลของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองในเครมลินจากฝั่งเสรีนิยม (Stanovaya, 2020) มาเป็นพันธมิตรของพวกที่ต่อต้านอุดมการณ์เสรีนิยม (anti-liberalism) กับพวก **Силовики** (*siloviki*)² อันเป็นชนชั้นนำทางการเมืองในปีกความมั่นคงหรือที่เรียกว่า “securocrat” (Illiarionov, 2009, pp. 69-72) ซึ่งมีท่าทีสนับสนุนนโยบายที่แข็งกร้าวอันรวมถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบ “สายเหยี่ยว” (the hawk) ด้วยเช่นกัน

สำหรับผลกระทบในส่วนแรก คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า Putin เป็นผู้หนึ่งที่ครองอำนาจสูงสุดในการเมืองรัสเซียมายาวนานกว่า 23 ปีภายใต้ระบอบที่นักวิชาการในโลกตะวันตกต่างอธิบายว่าเป็นระบอบอำนาจนิยม (Carothers, 2002, pp. 5-21; Krastev, 2011, pp. 5-16; Stoner, 2006, pp. 104-118) ความชอบธรรมในการถือครองอำนาจของประธานาธิบดี Putin ภายใต้ระบอบดังกล่าวหลังการประกาศชัยชนะของระบอบเสรีประชาธิปไตยตะวันตกจึงกลายเป็นโจทย์สำคัญของการเมืองรัสเซียภายใต้โครงสร้างการเมืองภายในที่ไม่เป็นประชาธิปไตยที่ถึงแม้จะวางอยู่บนลัทธิบูชาตัวบุคคล (cult of personality) ของประธานาธิบดี Putin (Cassiday & Johnson, 2010, pp. 681-707) แต่ก็จำเป็นต้องพึ่งพาเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการของชนชั้นนำ (informal elite network) ที่มี Putin เป็นจุดศูนย์กลาง (Hill, 2017, p. 45) อันทำให้ผลกระทบจากภายนอกในส่วนแรกนี้ส่งผลโดยตรงต่อการกระชับอำนาจภายในและรักษาสภาพภาพเชิงอำนาจดั้งเดิม (*status quo*) ในการเมืองรัสเซียของ Putin ในฐานะผู้นำสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคราวที่เกิดวิกฤตที่ทำลายความชอบธรรมในการครองอำนาจของ Putin ซึ่งมักมาพร้อมกับประเด็น

2 ในที่นี้หมายถึงกลุ่ม *siloviki* ภายใต้ระบอบ Putin ในเวลานี้ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นนำในหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยข่าวกรองของรัสเซียเป็นหลัก (Bremmer, 2006, pp. 1-6) (Bremmer & Charap, 2007, pp. 83-92); อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนทำงานบางชั้นนั้นและเรียกว่าเป็นพวก *siloviki* หลายคนอาจอยู่ในวงในของอำนาจมาตั้งแต่สมัยประธานาธิบดี Yeltsin แล้ว เพียงแต่กลุ่มคนเหล่านั้นไม่ได้มาจากหน่วยสืบราชการลับอย่าง The Federal Security Service (FSB) เสมอไป แต่อาจมาจากกระทรวงมหาดไทย หน่วยข่าวกรองต่างประเทศ กองทัพ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ภายในกองทัพด้วยเช่นกัน (Taylor, 2006)

เรื่องการค้นหาผู้ที่กำลังก้าวขึ้นมาแทนที่หรือรับช่วงต่อจาก Putin เมื่อเขาต้องก้าวลงจากอำนาจ

การกระชับอำนาจดังกล่าวของ Putin ปรากฏให้เห็นผ่านการแสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อตะวันตกเพื่อตอกย้ำและยืนยันในภาวะผู้นำของตนเพื่อที่จะทำให้ตนยังคงรักษาความชอบธรรมที่จะคงอำนาจในแบบอำนาจนิยมต่อไปในรัสเซียได้ รวมถึงการกวาดล้างศัตรูภายในประเทศและสื่อที่ไม่เห็นด้วยกับการรุกรานยูเครน (ShareAmerica, 2022) นอกจากนี้การกระชับอำนาจที่อาจสังเกตเห็นได้ประการถัดมาคือการแสดงออกของ Putin ว่าตนยังคงได้รับการสนับสนุนจากพลังทางสังคมภายในประเทศอันประกอบด้วยประชาชนและชนชั้นนำทางการเมือง อย่างไรก็ตามในแง่การสนับสนุนจากฝั่งประชาชนรัสเซีย นั้น เราจะพบว่าส่วนอาจยังไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการรักษาอำนาจของ Putin ในปัจจุบันโดยตรง ดังจะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีรอบล่าสุด (ปี 2018) Putin จะชนะด้วยคะแนนที่มากกว่าการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา แม้ว่าต่อมาเมื่อ Putin ตัดสินใจดำเนินปฏิบัติการพิเศษทางการทหารในวันที่ 24 กุมภาพันธ์แล้วจะปรากฏว่าคะแนนนิยมของ Putin ในหมู่ประชาชนรัสเซียในระยะแรกจะเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่งก็ตาม (Levada-Center, 2022)

หากพลังสนับสนุนจากประชาชนไม่ใช่ปัจจัยสำคัญต่อ Putin อย่างมีนัยสำคัญแล้ว ย่อมเท่ากับว่าการได้รับการสนับสนุนในหมู่ชนชั้นนำและที่ปรึกษาด้านความมั่นคงที่ใกล้ชิดกับ Putin คือสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นอย่างชัดเจนจากการจัดถ่ายทอดสดการประชุมกับที่ปรึกษาระดับสูงด้านความมั่นคงเฉพาะกิจเพื่อแสดงให้เห็นถึงการได้รับความสนับสนุนในหมู่ที่ปรึกษาและชนชั้นนำ แต่ในเหตุการณ์เดียวกันนี้เอง เรากลับสังเกตเห็นถึงรอยร้าวระหว่าง Putin กับบุคคลสำคัญในหมู่ *siloviki* ด้วยเช่นกัน เช่น การที่นาย Sergey Naryshkin ผู้อำนวยการหน่วยข่าวกรองของรัสเซีย มีท่าทีไม่เต็มใจในการตอบคำถามของ Putin ในช่วงแรกเกี่ยวกับการรับรองเอกราชตามข้อเรียกร้องของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในแคว้นดอนบาส แต่กลับถูก Putin ถามย้ำกลับและบีบให้เขาต้องตอบกลับในสิ่งที่ Putin ต้องการด้วยท่าทีที่แข็งกร้าว (Kremlin, 2022c) รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่แสดงท่าทีอึดอัดและสับสนท่าทีอย่างชัดเจน ดังนั้นการบีบให้เหล่า *siloviki* ต้องพร้อมใจกันสนับสนุน Putin

ผ่านการถ่ายทอดสดต่อสาธารณะจึงสะท้อนความกระอักกระอ่วนระหว่าง Putin กับ *siloviki* มากกว่าความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Fortescue, 2022) แม้ว่าสภาวะดังกล่าวจะไม่ได้นำไปสู่การที่กลุ่มคนเหล่านี้จะขึ้นมาท้าทายอำนาจของ Putin อย่างเปิดเผยก็ตาม

นอกจากนี้ สงครามรัสเซีย-ยูเครนยังเปิดโอกาสทางการเมืองภายในให้แก่อำนาจที่มีศักยภาพพอจะขึ้นมาสืบทอดอำนาจต่อจาก Putin เปิดฉากการต่อสู้แข่งขันของผู้มีระดับสูงเพื่อที่จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำรุ่นถัดไป (Pertsev, 2022) โดยในจำนวนนี้มีทั้งผู้ที่เลือกที่จะใช้วิธีการแสดงออกท่าทีที่แข็งกร้าวของรัสเซียและการประณามต่อต้านชาติตะวันตกในที่สาธารณะอย่างเปิดเผย จนเกิดเป็นปรากฏการณ์ที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าเป็น “สมรภูมิของสายเหยี่ยว” (the battle of the hawks) เพื่อที่จะแสดงออกถึงการสนับสนุนที่ตนมีต่อ Putin เช่น อดีตประธานาธิบดี Dmitry Medvedev หรือนาย Sergei Kiriyenko หัวหน้าคณะทำงานของประธานาธิบดี หรือนาย Vyacheslav Volodin ประธานสภาดูมาที่ต่างออกมาสนับสนุนท่าทีที่แข็งกร้าวของรัสเซียต่อชาติตะวันตกในกรณียูเครนมาตั้งแต่ต้น (Pertsev, 2022) ในขณะที่ผู้มีระดับสูงอีกส่วนหนึ่งกลับเลือกที่จะแข่งขันด้วยการสงวนท่าทีและพยายามไม่แสดงจุดยืนต่อปฏิบัติการพิเศษทางการทหารของรัสเซียให้มากที่สุดเท่าที่ตำแหน่งหน้าที่จะเอื้ออำนวย เช่น นายกรัฐมนตรี Mikhail Mishustin และนาย Sergei Sobyanin นายกเทศมนตรีกรุงมอสโก ที่ตัดสินใจไม่แสดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อตะวันตกอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจตีความได้ว่าคนที่คนเหล่านี้เลือกที่จะแสดงท่าทีที่แตกต่างออกไปเนื่องจากพวกเขาได้คิดคำนวณแล้วว่าสงครามเป็นปรากฏการณ์ชั่วคราว แต่ความสัมพันธ์อันดีกับชาติตะวันตกและยูเครนเป็นโจทย์ที่รัสเซียจะต้องเผชิญหน้าต่อไปในระยะยาว แต่แน่นอนว่าการตัดสินใจของชนชั้นนำกลุ่มนี้ย่อมส่งผลให้ในระยะสั้น ท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่มีต่อยูเครนและชาติตะวันตกเป็นไปในท่าทีของสายเหยี่ยวไปโดยปริยาย

เหตุนี้ ในส่วนแรก เราจะพบว่าการตอบโต้การขยายตัวของ NATO ของ Putin ด้วยการรุกรานยูเครนในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ นอกจากจะไม่ส่งผลทำให้ Putin “ไม่อาจคงอยู่ในอำนาจได้อีกต่อไป” (Liptak & Vazquez, 2022) ตามข้อสังเกตของ Biden แล้ว เจื้อนไขจากภายนอกดังกล่าวยังหยิบยื่นโอกาสให้ Putin

ใช้การทำสงครามกับยูเครนเพื่อกระชับอำนาจทางการเมืองภายใน ทั้งในเรื่องของการจัดการศัตรูทางการเมืองรวมถึงการรวบรวมแรงสนับสนุนจากกลุ่มบุคคลในฝ่ายเดียวกันที่สนับสนุนท่าทีต่อยูเครนดังกล่าวของ Putin โดยเฉพาะจากสายเหยี่ยว (Bennett, 2022) ซึ่งในประเด็นหลังสุดนี้จะสัมพันธ์กับผลกระทบในส่วนที่สองที่จะกล่าวถึงต่อจากนี้

ผลกระทบจากเงื่อนไขภายนอกในส่วนที่สอง คือผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองในक्रमลินจากชั่วเสรีนิยมมาเป็นพันธมิตรระหว่างฝ่ายต่อต้านอุดมการณ์เสรีนิยมในหมู่ *siloviki* (Stanovaya, 2020, p. 27) ทั้งนี้ แม้ว่าวิกฤตความแตกแยกในหมู่ *siloviki* เคยเกิดขึ้นมาแล้วครั้งหนึ่งในช่วงปี 2008 แต่การแตกแยกในครั้งนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในประเทศ คือวิกฤตรัฐธรรมนูญซึ่งจำกัดวาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีรัสเซียไว้ที่ 2 สมัย ซึ่งทำให้การดำรงตำแหน่งในฐานะประธานาธิบดีของ Putin จำเป็นต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญในปี 2008 และจะต้องสรรหาผู้ที่เข้ามารับช่วงสืบทอดอำนาจต่อจาก Putin ดังนั้น จากวิกฤตรัฐธรรมนูญจึงกลายเป็นวิกฤตการแข่งขันกันเพื่อสรรหาผู้ที่ จะขึ้นมาเป็นใหญ่ภายในหมู่ *siloviki* ในท้ายที่สุด แม้วิกฤตในครั้งนั้นจะคลี่คลายด้วยการสรรหาคนที่อยู่นอกวง *siloviki* อย่างนาย Medvedev ให้เข้ามารับช่วงต่อจาก Putin ในฐานะประธานาธิบดีหนึ่งสมัย (Mankoff, 2009, p. 84) ก่อนที่ต่อมา Putin จะคลี่คลายวิกฤตรัฐธรรมนูญดังกล่าวลงด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยขยายวาระการดำรงตำแหน่งจาก 4 ปีเป็น 6 ปี และล่าสุดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี 2020 ได้เปลี่ยนมากำหนดให้ประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งได้ทั้งสิ้นไม่เกิน 2 สมัยตลอดชีพ (ไม่ว่าจะติดกันหรือไม่ก็ตาม) ส่งผลให้การดำรงตำแหน่งของ Putin ตามการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งสุดท้ายที่จะเริ่มมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งในวาระในปัจจุบันของ Putin ในปี 2024 อันจะทำให้เขาสามารถครองอำนาจต่อไปได้สูงสุดถึงปี 2036 (Hutcheson & McAllister, 2021, pp. 355-376; Teague, 2020, pp. 301-328)

แต่ในกรณีปัจจุบันจะพบว่าวิกฤตความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นนำในเครือข่ายอำนาจของ Putin กลับแตกต่างออกไปอย่างมาก กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงครั้งล่าสุดไม่เพียงแต่จะเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกคือ NATO และ

ยุคเรณดั่งที่ไ้กล่าวไปแล้ในตอนต้น แ่ย้งลงเอยด้วยชัยชนะของพวก *siloviki* ที่ยึดกับวิธีคิดแบบดั่งเดิมโดยเฉพาะกลุ่มที่ต้งการให้ประเทศแสดงจุดยืนของนโยบายต่างประเทศแบบแข็งกร้าวหรือสายเหยี้ยวที่มีเหือกกลุ่มเทคโนโลยีที่มีอุดมการณ์แบบเสรีนิยม (liberal-technocrats) ในเครมลิน (Rochlitz, 2019, pp. 493-498) ซึ่งวางตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อพวก *siloviki* มาแต่แรก โดยเฉพาะในแนวนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศ (Solovey, 2019, pp. 179-188; Staun, 2007, p. 30) กับแนวนโยบายต่างประเทศแบบปฏิบัตินิยม (pragmatist) ที่เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่รัสเซียจะต้องร่วมมือกับรัฐเสรีประชาธิปไตยของตะวันตก และต่อต้านมายาคติของการพุ่มหมดหน้าดักในการทำสงครามกับ NATO หรือสหรัฐฯ รวมถึงการเผชิญหน้าทางการทหารกับสหรัฐฯ และพันธมิตรในอาณาบริเวณอดีตสหภาพโซเวียตที่เรียกว่าประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง (near-abroad) (Staun, 2007, pp. 38-39) ซึ่งมีประเทศยุคเรณเป็นหนึ่งในนั้น

แต่เดิมทีกลุ่ม *siloviki* ประกอบไปด้วยคน 2 กลุ่มหลัก คือกลุ่มคนที่มีความสนใจนโยบายภายในประเทศ (domestic *siloviki*-fraction) กับกลุ่มคนที่ให้ความสนใจนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศ (international *siloviki*-fraction) เป็นหลัก (Staun, 2007, p. 28) และในแง่ของตัวแสดงจะพบว่าพวก *siloviki* ที่มีบทบาทในด้านนโยบายต่างประเทศมักเป็นตัวแสดงที่ดำรงตำแหน่งใน 4 หน่วยงานสำคัญของประเทศ คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองภายใต้ประธานาธิบดี (Presidential Administration) ซึ่งมีทั้งพวก *siloviki* กับฝ่ายเสรีนิยมปะปนกัน กับสภาที่ปรึกษาด้านความมั่นคง (Security Council) และที่สำคัญที่สุดคือหน่วยงานด้านข่าวกรองสองหน่วยงานสำคัญคือหน่วยสืบราชการลับภายในประเทศ (FSB) และหน่วยข่าวกรองต่างประเทศ (SVR) (Staun, 2007, p. 35) อย่างไรก็ตามสิ่งที่หลอมรวม *siloviki* กลับไม่ใช่ภูมิหลังของอาชีพการงาน (Taylor, 2017, p. 55) เพราะในหลายกรณีจะพบว่า *siloviki* ไม่จำเป็นจะต้องมีที่มาจากหน่วยงานในกองทัพหรือหน่วยข่าวกรองเสมอไปอย่างที Olga Kryshtanovskaya นักสังคมวิทยารัสเซียเคยตีความและได้ประดิษฐ์คำว่า “เสนาธิปไตย” (militocracy) มาอธิบายเครือข่ายของพวก *siloviki* ยุคหนึ่งที่เคยมีอิทธิพลต่อการปกครองของรัสเซีย (O. Kryshtanovskaya & White, 2003, pp. 289-306) หรือที่บางครั้งถูกมองว่าเป็น “รัฐเคจีบี

ใหม่” (Neo-KGB state) ที่เปลี่ยนผ่านจากการที่หน่วยข่าวกรองอย่าง KGB ที่เคยเป็นรัฐซ้อนรัฐให้กลายมาเป็นผู้ทำหน้าที่ใช้อำนาจรัฐเสียเองภายใต้ประธานาธิบดี Putin (The Economist, 2007)

แม้ว่าในหลายกรณีจะพบว่าเป็นการยากที่จะจัดวาง *siloviki* ของรัสเซียภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองหนึ่งอย่างชัดเจน หรือแม้แต่มองว่ากลุ่ม *siloviki* ขาดเอกภาพและโลกทัศน์ที่วางอยู่บนชุดคุณค่าและแนวนโยบายบางอย่างที่สอดคล้องกัน กระนั้นสิ่งที่พอจะสามารถกล่าวถึงเป็นการทั่วไปเกี่ยวกับ *siloviki* ได้ก็คือการที่กลุ่มคนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับรัฐที่เข้มแข็งและมีอำนาจอยู่เหนือภาคส่วนสังคม และเป็นเหตุให้กลุ่มคนเหล่านี้สนับสนุนนโยบายภายในประเทศรูปแบบแข็งกร้าว (hard liner) ที่มุ่งเน้นไปที่เสถียรภาพและระเบียบ (stability and order) ภายในประเทศ (Taylor, 2017, p. 55) กับแนวนโยบายต่างประเทศแบบดั้งเดิมคือการมีท่าทีที่แข็งกร้าวและเผชิญหน้ากับตะวันตก (hard traditionalist) ที่วางอยู่บนวิธีคิดทางภูมิรัฐศาสตร์แบบชาตินิยมที่ขบเน้นความเป็นปึกแผ่นกันระหว่างรัสเซียกับชาติตะวันตก (Staun, 2007, p. 37) หรือที่ Polyannikov สรุปไว้อย่าง สั้น ๆ ว่าวางอยู่บนแนวคิดแบบ “ปิตุภูมินิยม ต่อต้านตะวันตก จักรวรรดินิยม เสนานิยม อำนาจนิยม เอกภาพทางวัฒนธรรม รังเกียจต่างชาติ...” (O. g. Kryshatnovskaya & White, 2005, p. 1073) ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้มองสหรัฐฯ และการขยายตัวของ NATO เป็นภัยคุกคามสำคัญ และการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของรัสเซียให้ “คืนชีพกลับมาในฐานะมหาอำนาจ” (Taylor, 2017, p. 55) รวมถึงการทวงคืนรัฐอธิปไตยที่เคยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียตโดยมียูเครนเป็นหนึ่งในนั้น และสอดคล้องกับแนวทางของ Putin ในการส่งทหารรัสเซียเข้าไปปฏิบัติการพิเศษทางการทหารในยูเครนในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022

จากประเด็นที่กล่าวไปทั้งหมดในข้างต้น จึงเป็นเหตุปัจจัยที่ส่งผ่านไปยังคำอธิบายส่วนที่สองของบทความชิ้นนี้ นั่นคือคำอธิบายตามกรอบ “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” ของ Mastanduno et. al. (1989) ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วนคือการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ (international strategies) ในสองมิติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายใน (domestic goals) สองด้านซึ่งได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ นั่นคือด้านการจัดศัตรูทางการเมืองหรือแรงท้าทายจากการเมืองภายใน

(overcoming challenge) ของ Putin และของกลุ่ม *siloviki* กับด้านการรักษาแรงสนับสนุนจากพันธมิตรทางการเมืองภายใน (maintaining support) ในหมู่ประชาชนชาวรัสเซียและกลุ่มสายเหยี่ยวที่สนับสนุนการทำสงคราม โดยยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศที่เป็นผลจากความต้องการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายในทั้งสองมิติที่ว่านี้ ประกอบด้วยการดึงดูดทรัพยากรจากภายนอก (external extraction) และการยืนยันความชอบธรรมจากภายนอก (external validation) ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงออกผ่านการรุกเข้าไปในยูเครนของรัสเซีย โดยมีดินแดนในแคว้นดอนบาสและความชอบธรรมที่จะแผ่อิทธิพลเหนือดินแดนดังกล่าวในฐานะส่วนหนึ่งของรัสเซียเป็นทรัพยากรที่รัสเซียประสงค์ ควบคู่ไปกับการยืนยันความชอบธรรมของปฏิบัติการพิเศษทางการทหารหลังวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 อย่างแข็งกร้าวของรัสเซีย

กล่าวคือ หลังจากเหตุการณ์การส่งกองกำลังเข้าไปปฏิบัติการพิเศษทางการทหารในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 ของรัสเซีย โดยในส่วนนี้จะพบว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเล็งอำนาจของ *siloviki* ที่มีแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบสายเหยี่ยว คือการยืนยันและ “ตึงตัน” ของรัสเซียที่จะเดินหน้ารุกรานยูเครนและเผชิญหน้ากับสหรัฐฯ และประเทศตะวันตกอย่างมีอาจถอยกลับ แม้ในยามที่สถานการณ์การสู้รบของรัสเซียจะถูกมองว่าเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำก็ตาม สิ่งนี้ย่อมสะท้อนถึงหนทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่จำเป็นต้องเดินไปในทิศทางดังกล่าวเพื่อระดมและยืนยันความชอบธรรมจากการเมืองระหว่างประเทศ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดโดยตัวแสดงอย่าง Putin และพวก *siloviki* ที่ได้กล่าวถึงไปในส่วนก่อนหน้า

ความสุดโต่งนี้ยังสะท้อนผ่านการที่ Putin ได้มอบหมายให้นาย Sergei Kiriyenko เข้าไปดูและรายละเอียดของปฏิบัติการพิเศษทางการทหารของรัสเซียในแคว้น Donbas ของยูเครน และด้วยเหตุที่ Kiriyenko คือพวก *siloviki* สายเหยี่ยวจึงทำให้เขากลายเป็นหัวหอกสำคัญในการผลิตคำอธิบายทางประวัติศาสตร์เพื่อลดทอนความชอบธรรมของนาย Volodymyr Zelensky ผู้นำยูเครนและกองกำลังอาชพหรือกองกำลังพิเศษของยูเครนในบริเวณดอนบาสว่าเป็นการกระทำของรัฐบาลที่มีอุดมการณ์แบบลัทธิฟาสซิสต์และลัทธินาซีใหม่ (Neo-nazi) และการ

ทำลายล้างเผ่าพันธุ์ของกลุ่มคนที่ฝึกไฝรัสเซียในยูเครน ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นความพยายามเขียนประวัติศาสตร์ใหม่เพื่อลดทอนความชอบธรรมของรัฐบาลยูเครน และสร้างความชอบธรรมให้แก่การรุกรานของรัสเซียภายใต้วาทกรรมที่วางอยู่บนคำสำคัญทางการเมืองอย่างน้อย 3 คำคือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) นาซี และความตื่นกลัวรัสเซีย (Russophobia) ที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้าและยิ่งทวีความรุนแรงในสงครามรัสเซีย-ยูเครน (Fortuin, 2022; Kupfer & Waal, 2022; Rossoliński-Li-ebe & Willems, 2022, pp. 1-10)

คำอธิบายดังกล่าวจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่รัสเซียนำมาใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่การยึตรุกรานเข้าไปในดินแดนของประเทศยูเครนต่อไป ภายใต้ข้ออ้างของการปลดปล่อยประชาชนยูเครนที่อาศัยอยู่ในแคว้นดอนบาสซึ่งถูกระทำการทารุณกรรมรุนแรงจากลัทธิฟาสซิสต์และลัทธินาซีใหม่ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นผ่านความพยายามผลักดันของ Kiriyenko ที่จะสร้างอนุสาวรีย์ “คุณยายอันย่า” (бабушка Аня) ในเมืองมาริอุโปลซึ่งเป็นหนึ่งในดินแดนยูเครนที่รัสเซียรุกราน โดยพยายามผลิตซ้ำคำอธิบายที่จะทำให้คุณยายอันย่ากลายเป็นสัญลักษณ์แห่งการปลดปล่อยยูเครนของรัสเซีย และพร้อม ๆ กันนั้นก็ได้สร้างความชอบธรรมให้แก่การคงไว้ซึ่งปฏิบัติการพิเศษทางการทหารให้ดำเนินต่อไปด้วยเช่นกัน

ในทำนองเดียวกัน Sergei Naryshkin ผู้อำนวยการหน่วยข่าวกรองต่างประเทศคือตัวละครสำคัญที่มองว่าการทำสงครามทางประวัติศาสตร์ของรัสเซียเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ของสงคราม เหตุนี้เขาจึงทำพิธีเปิดนิทรรศการจัดแสดงขนาดใหญ่ในกรุงมอสโกภายใต้หัวข้อ “การละเมิดสิทธิมนุษยชนในยูเครน” (Human Rights Abuses in Ukraine) ในขณะที่ Sergei K. Shoigu รัฐมนตรีกลาโหมเร่งสร้างเมืองใหม่ในไซบีเรีย และเรียกพวกเขาตินิยมในยูเครนว่าเป็นพวก “อมนุษย์” (nonhumans) (Troianovski, 2022) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองแบบอนุรักษ์นิยมที่มีความสุดโต่ง (conservative radicals) ในหมู่ที่ปรึกษาสายเหยี่ยวของ Putin

แม้หลายครั้งจะปรากฏว่าการตัดสินใจถลำลึกเข้าไปในยูเครนของ Putin จะไม่ได้นำไปสู่ “ชัยชนะอย่างรวดเร็ว” (rapid victory) อย่างที่อ้างไว้ในตอนแรก แต่กลับกลายเป็นการตัดสินใจที่ดูเหมือนผิดพลาดหรืออย่างน้อยผิดพลาดไปจากที่

Putin คาดการณ์ไว้ในตอนแรก แต่กลับกลายเป็นว่าทางเลือกและความเป็นไปได้ของแนวทางในการรุกรานยูเครนที่ถูกครอบงำจากสายเหยี่ยวใน Kremlin ย่อมทำให้หนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือการใช้วิธีการและมาตรการที่รุนแรงกว่าเดิม (Mackinnon, 2022) ดังนั้นความไม่พอใจที่มีต่อตัว Putin หลังจากเหตุการณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ จึงมาจากเครือข่ายชนชั้นนำสายเหยี่ยวที่สนับสนุนการรุกรานยูเครนเป็นหลัก เนื่องจากคนเหล่านี้เห็นว่าความเพลี่ยงพล้ำของรัสเซียในยูเครนเกิดจากการตัดสินใจที่ยังไม่เด็ดขาดหรือรุนแรงมากพอ เช่น การตัดสินใจรุกคืบไปยึดกรุงเคียฟ เมืองหลวงของยูเครน เป็นต้น อิทธิพลของพวก *siloviki* สายเหยี่ยวใน Kremlin จึงเป็นเงื่อนไขที่เปรียบเสมือนเชื้อเพลิงที่ป้อนเข้าสู่จักรกลสงครามของรัสเซียที่กำลังอ่อนกำลังให้ต้องดำเนินต่อไปโดยมีอาจพ่ายแพ้ เพราะผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพ่ายแพ้หรือแม้แต่การไม่ปรากฏสัญลักษณ์แห่งชัยชนะที่ชัดเจนของรัสเซียในสงครามรัสเซีย-ยูเครน ไม่ได้ส่งผลสะท้อนต่อการเมืองระหว่างประเทศเท่านั้น หากยังต่อผลต่อการเมืองภายในรัสเซียคือความมั่นคงของตัวประธานาธิบดี Putin ในการครองอำนาจในรัสเซียต่อไปในอนาคต และรวมถึงอนาคตทางการเมืองของกลุ่ม *siloviki* ใน Kremlin ที่ต้องการคงอำนาจและอิทธิพลของพวกเขาที่มีต่อ Putin ในการกำหนดนโยบายด้วยเช่นกัน

6. สรุปผล

สงครามรัสเซีย-ยูเครน ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการประกาศปฏิบัติการพิเศษทางการทหารของรัสเซียในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 นำไปสู่ความพยายามของนักวิชาการที่จะอธิบายปัจจัยที่เป็นสาเหตุของสงครามดังกล่าวจำนวนมาก โดยอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับของเหตุปัจจัยหรือ “จินตภาพสามแบบ” ของ Waltz ที่นักวิชาการเหล่านั้นเลือกนำมาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม บทความชิ้นนี้เสนอว่าการอธิบายสาเหตุของสงครามรัสเซียภายใต้จินตภาพเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของนักวิชาการที่ผ่านมาไม่อาจให้ภาพที่สมบูรณ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงเสนอให้นำกรอบคิดเรื่อง “การย่อนทวนจินตภาพแบบที่สอง” ของ Gourevitch มาอธิบายควบคู่กับกรอบคิดเรื่อง “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” ของ Mastanduno et. al. และแบ่งคำอธิบายออกเป็นสองชั้น โดยชั้นแรกมุ่งพิจารณา

ไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกที่วางเงื่อนไขให้ตัวแสดงทางการเมืองภายในสองด้านคือการจัดแรงต้านจากศัตรูทางการเมืองพร้อม ๆ กับการรักษาแรงสนับสนุนจากพันธมิตรทางการเมืองภายในรัสเซีย กล่าวคือ Putin ที่ต้องการกระชับอำนาจทางการเมืองภายในและรักษาอำนาจของตนต่อไปในฐานะผู้นำสูงสุดต่อผู้ที่อาจขึ้นมาท้าทายโดยใช้เงื่อนไขของสงครามเป็นโอกาส กับกลุ่ม *siloviki* ที่สนับสนุนนโยบายต่างประเทศแบบแข็งกร้าวและเผชิญหน้ากับตะวันตกที่นำเงื่อนไขเดียวกันไปใช้ในการเถลิงอำนาจภายในक्रमลินขึ้นเหนือกลุ่มที่สนับสนุนนโยบายแบบยืดหยุ่นและโน้มเอียงไปในแนวทางเสรีนิยมตะวันตก ส่วนชั้นที่สองมุ่งพิจารณาผลลัพธ์อันเกิดจากชัยชนะทางการเมืองภายในของ Putin และ *siloviki* ที่มีต่อยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศของการทำสงครามกับยูเครนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเมืองภายในตามที่ตั้งใจไว้ ซึ่งบิบให้รัสเซียจำเป็นที่จะต้องตั้งต้นทำสงครามต่อไปด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่น แม้ว่าในปัจจุบัน การได้รับ “ชัยชนะอย่างรวดเร็ว” เหนือยูเครนในสมรภูมิตั้งนี้จะเป็นสิ่งที่เลือนลางมากก็ตาม

บรรณานุกรม

- Baysha, O. (2019). **Miscommunicating Social Change: Lessons from Russia and Ukraine**. London: Lexington Books.
- Bennett, B. (2022). The Invasion of Ukraine Hasn't Loosened Vladimir Putin's Grip on Power. It Might Have Done the Opposite. Retrieved from <https://time.com/6163798/vladimir-putin-russia-power/>.
- Biscop, S., Dessein, B., & Roctus, J. (2022). **Putin Is Creating the Multipolar World He (Thought He) Wanted**. Retrieved from <https://www.egmontinstitute.be/putin-is-creating-the-multipolar-world-he-thought-he-wanted/>.
- Black, J. L. (2016). Setting the tone: misinformation and disinformation from Kyiv, Moscow, Washington and Brussels in 2014. In J. L. B. a. M. Johns (Ed.), **The Return of the Cold War: Ukraine, the West and Russia** (pp. 163-194). London: Routledge.
- Black, J. L., & Johns, M. (2016). **The Return of the Cold War: Ukraine, The West and Russia**. London: Routledge.
- Breault, Y. (2016). Belarus in the 'New Cold War': A Promising Mediator? In J. L. Black & M. Johns (Eds.), **The Return of the Cold War: Ukraine, The West and Russia** (pp. 41-59). London: Routledge.
- Bremmer, I. (2006). Who's in Charge in the Kremlin?, **World Policy Journal**, 22(4), 1-6.
- Bremmer, I., & Charap, S. (2007). The Siloviki in Putin's Russia: Who They Are and What They Want. **The Washington Quarterly**, 30(1), 83-92.
- Brzezinski, Z. (1997). **The Grand Chessboard**. New York: Basic Books.
- Burkle, F. M. (2015). Antisocial Personality Disorder and Pathological Narcissism in Prolonged Conflicts and Wars of the 21st Century. **Disaster Medicine and Public Health Preparedness**, 10(1), 118-128.
- Carothers, T. (2002). The End of the Transition Paradigm. **Journal of Democracy**, 13(1), 5-21.

- Cassiday, J. A., & Johnson, E. D. (2010). Putin, Putiniana and the Question of a Post-Soviet Cult of Personality. **The Slavonic and East European Review**, 88(4), 681-707.
- CNN. (2022). Biden says Putin ‘totally miscalculated’ by invading Ukraine but is a ‘rational actor’. Retrieved from <https://edition.cnn.com/2022/10/11/politics/joe-biden-interview-cnn/index.html>
- Copeland, D. (2022). Is Vladimir Putin a Rational Actor?. Retrieved from <https://millercenter.org/vladimir-putin-rational-actor>.
- D’Anieri, P. (2019). **Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dibb, P. (2022). **The geopolitical implications of Russia’s invasion of Ukraine**. Australia: The Australian Strategic Policy Institute.
- Eltchaninoff, M. (2018). **Inside the Mind of Vladimir Putin**. London: C Hurst & Co Publishers Ltd.
- Flint, C. (2006). **Introduction to Geopolitics**. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Fortescue, S. (2022). As the Ukraine war drags on, how secure will Putin’s hold on power remain?. Retrieved from <https://theconversation.com/as-the-ukraine-war-drags-on-how-secure-will-putins-hold-on-power-remain-178312>.
- Fortuin, E. (2022). Ukraine commits genocide on Russians: the term “genocide” in **Russian propaganda**. Russian Linguistics. doi:<https://doi.org/10.1007/s11185-022-09258-5>.
- Fukuyama, F. (2022). **Why Ukraine Will Win**. Retrieved from <https://www.journalofdemocracy.org/why-ukraine-will-win/>
- Gershman, C. (2015). A Fight for Democracy: Why Ukraine Matters. **World Affairs**, 177(6), 47-56.
- Gould-Davies, N. (2022). Putin’s Strategic Failure. **Global Politics and Strategy**, 64(2), 7-16.
- Gourevitch, P. (1978). The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics. **International Organization**, 32(4), 881-912.

- Green, J. A., Henderson, C., & Ruys, T. (2022). Russia's Attack on Ukraine and the jus ad bellum. **Journal on the Use of Force and International Law**, 9(1), 4-30.
- Herd, G. P. (2019). Putin's operational code and strategic decision-making in Russia. In R. E. Kanet (Ed.), **Routledge Handbook of Russian Security** (pp. 17-29). London: Routledge.
- Hill, F. (2017). The Next Mr. Putin? The Question of Succession. **Daedalus**, 146(2), 41-52.
- Hill, F., & Gaddy, C. G. (2017). **Mr Putin: Operative in the Kremlin**. Washington: Brookings.
- Hutcheson, D. S., & McAllister, I. (2021). Consolidating the Putin Regime: The 2020 Referendum on Russia's Constitutional Amendments. **Russian Politics**, 6(3), 355-376.
- Illiarionov, A. (2009). Reading Russia: The Siloviki in Charge. **Journal of Democracy**, 20(2), 69-72.
- Immelman, A., & Trenzeluk, J. V. (2017). **The Political Personality of Russian Federation President Vladimir Putin**. Collegeville and St. Joseph, MN: St. John's University and the College of St. Benedict, Unit for the Study of Personality in Politics. Retrieved from https://digitalcommons.csbsju.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1106&context=psychology_pubs.
- Kalb, M. (2015). **Imperial Gamble: Putin, Ukraine, and the New Cold War**. Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- Kasparov, G. (2015). **Winter is Coming: Why Vladimir Putin and the Enemies of the Free World Must be Stopped**. New York: Public Affairs.
- Kotoulas, I. E., & Pusztai, W. (2022). **Geopolitics of the War in Ukraine**. Greece: Foreign Affairs Institute.
- Kramer, D. J. (2022). **Defeating Putin in Ukraine Is Vital to the Future of Democracy**. Retrieved from <https://www.journalofdemocracy.org/defeating-putin-in-ukraine-is-vital-to-the-future-of-democracy/>.

- Krasnodębska, M. (2021). Confrontation as Ontological Security: Russia's Reactions to the EU-Ukraine Association Agreement. In M. a. K. D. Cross & I. P. Karolewski (Eds.), **Russia's Foreign Policy: The Domestic and International Context** (pp. 135-159). Michigan: The University of Michigan Press.
- Krastev, I. (2011). Paradoxes of the New Authoritarianism. **Journal of Democracy**, 22(2), 5-16.
- Kremlin. (2022a). **Address by the President of the Russian Federation**. Retrieved from <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/67843>
- Kremlin. (2022b). **Executive Order on partial mobilisation in the Russian Federation**. Retrieved from <http://en.kremlin.ru/acts/news/69391>
- Kremlin. (2022c). **Заседание Совета Безопасности**. Retrieved from <http://kremlin.ru/events/president/news/67825>
- Kryshtanovskaya, O., & White, S. (2003). Putin's Militocracy. **Post-Soviet Affairs**, 19(4), 289-306.
- Kryshtanovskaya, O. g., & White, S. (2005). Inside the Putin court: A research note. **Europe-Asia Studies**, 57(7), 1065-1075.
- Kupfer, M., & Waal, T. d. (2022). **Crying Genocide: Use and Abuse of Political Rhetoric in Russia and Ukraine**. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2014/07/28/crying-genocide-use-and-abuse-of-political-rhetoric-in-russia-and-ukraine-pub-56265>
- Kusa, I. (2022). Russia-Ukraine War: Harbinger of a Global Shift: A Perspective from Ukraine. **Policy Perspectives**, 19(1), 7-12.
- Larrabee, F. S., Wilson, P. A., & Gordon, J. (2015). **The Geopolitical Roots and Dynamics of the Ukrainian Crisis**. In **The Ukrainian Crisis and European Security: Implications for the United States and U.S. Army**. California: Rand Corporation.

- Lee, M., Madhani, A., & Jordans, F. (2022). **Biden issues new warning to Russia over invading Ukraine**. Retrieved from <https://apnews.com/article/joe-biden-vladimir-putin-moscow-russia-europe-7e06c808f644679afcf64f66bc83792>.
- Levada-Center. (2022). **Одобрение Институтов, Рейтинги Партий И Политиков**. Retrieved from <https://www.levada.ru/2022/09/28/odobrenie-institutov-rejtingi-partij-i-politikov-6/>.
- Lieven, A. (2022). **Leaked drafts of NATO, US responses to Russia are surprisingly revealing**. Retrieved from <https://responsiblestatecraft.org/2022/02/02/leaked-drafts-of-nato-us-responses-to-russia-are-surprisingly-revealing/>.
- Linden, M., & Wilkes, G. R. (2022). **Putin: The Psychology Behind His Destructive Leadership – and How Best to Tackle It According to Science**. Retrieved from <https://theconversation.com/putin-the-psychology-behind-his-destructive-leadership-and-how-best-to-tackle-it-according-to-science-179823>.
- Liptak, K., & Vazquez, M. (2022). **Biden says Putin ‘cannot remain in power’**. Retrieved from <https://edition.cnn.com/2022/03/26/politics/biden-warsaw-saturday/index.html>.
- Mackinnon, A. (2022). **Putin Hasn’t Gone Far Enough for Russia’s Hawks**. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2022/05/27/putin-russia-dissent-ukraine-war-hawks/>.
- Mankoff, J. (2009). **Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics**. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Marples, D. R. (2022). **The War in Ukraine’s Donbas: Origins, Contexts, and the Future**. Budapest: Central European University Press.
- Mastanduno, M., D. A. Lake, and G. J. Ikenberry. (1989). Toward a Realist Theory of State Action. **International Studies Quarterly**, 33(4), 457-474.

- Masters, J. (2022). **Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia**. Retrieved from <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>.
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. **Foreign Affairs**, 93(5), 77-84, 85-89.
- Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand. (2012). **องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organisation - NATO)**. Retrieved from <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc2715e39c306000a364?cate=5d5bcb4e15e39c3060006872>.
- Ned Lebow, R. (2022). International Relations Theory and the Ukrainian War. **Analyse & Kritik**, 44(1), 111-135.
- News, B. (2022). **Ukraine crisis: Biden warns Russia may invade next month**. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-60164537>.
- Nikitina, Y. (2021). Russia's Regionalism Projects in Eurasia. In M. a. K. D. Cross & I. P. Karolewski (Eds.), **Russia's Foreign Policy: The Domestic and International Context** (pp. 217-238). Michigan: The University of Michigan Press.
- North Atlantic Treaty Organization. (1995). **Study on NATO Enlargement**. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm.
- North Atlantic Treaty Organization. (2022a). **Enlargement and Article 10**. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm.
- North Atlantic Treaty Organization. (2022b). **NATO Secretary General statement on Russia's unprovoked attack on Ukraine**. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192401.htm.

- North Atlantic Treaty Organization. (2022c). **Statement by the North Atlantic Council on Russia's attack on Ukraine.** Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192404.htm?utm_source=twitter&utm_medium=smc&utm_id=220224%2Bukraine%2Bnac%2Bstatement.
- O'Rourke, R. (2022). **Renewed Great Power Competition: Implications for Defense.** Washington D.C.: Congressional Research Service.
- Person, R., & McFaul, M. (2022). What Putin Fears Most. **Journal of Democracy**, 33(2), 18-27.
- Pertsev, A. (2022). **War in Ukraine Has Sparked a New Race to Succeed Putin.** Retrieved from <https://carnegieendowment.org/politika/87633>.
- Pisano, J. (2022). **Staging Democracy: Political Performance in Ukraine, Russia, and Beyond.** Ithaca: Northern Illinois University Press.
- Plekhanov, S. M. (2016). Assisted Suicide: Internal and External Causes of the Ukrainian Crisis. In J. L. Black & M. Johns (Eds.), **The Return of the Cold War: Ukraine, The West and Russia** (pp. 3-25). London: Routledge.
- Putin, V. (2000). **First Person: An Astonishingly Frank Self-Portrait by Russia's President.** New York: Public Affairs.
- Rochlitz, M. (2019). The Return of the Siloviki: An Introduction. **Russian Politics**, 4(4), 493-498.
- Rosenau, J. N. (1969). **Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems.** New York: The Free Press.
- Rossoliński-Liebe, G., & Willems, B. (2022). Putin's Abuse of History: Ukrainian 'Nazis', 'Genocide', and a Fake Threat Scenario. **The Journal of Slavic Military Studies**, 35(1), 1-10.
- Safranchuk, I. (2022). The Conflict in Ukraine: Regional and Global Contexts – A Perspective from Russia. **Policy Perspectives**,

19(1), 1-5.

Sakwa, R. (2008). **Putin: Russia's Choice** (2nd Ed.). London: Routledge.

Sakwa, R., & Pikulicka-Wilczewska, A. (2015). **Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives**. Bristol: E-International Relations Publishing.

Schermerhorn, J. J. (2015). **Vladimir Putin: His Strategic Leadership and Decision-making**. Pennsylvania: U.S. Army War College.

Schmidtke, O., & Yekelchik, S. (2008). **Europe's Last Frontier?: Belarus, Moldova, and Ukraine between Russia and the European Union**. New York: Palgrave MacMillan.

Sergounin, A. A. (1997). Russian Domestic Debate on NATO Enlargement: From Phobia to Damage Limitation. **European Security**, 6(4), 55-71.

ShareAmerica. (2022). **Russia's media crackdown hides war in Ukraine**. Retrieved from <https://share.america.gov/russias-media-crackdown-hides-war-in-ukraine/>.

Simonsen, S. G. (2000). Putin's Leadership Style: Ethnocentric Patriotism. **Security Dialogue**, 31(3), 377-380.

Smith, C. M. (2022). **Ukraine's Revolt, Russia's Revenge**. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

Snyder, T. (2022). **Ukraine Holds the Future: The War Between Democracy and Nihilism**. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/ukraine-war-democracy-nihilism-timothy-snyder>.

Solovey, V. (2019). Liberals or Technocrats? Liberal Ideas and Values in the Mindset of the Russian Political Elite. In R. M. Cucciolla (Ed.), **Dimensions and Challenges of Russian Liberalism: Historical Drama and New Prospects** (pp. 179-188). Switzerland: Springer.

Soodavar, B. (2022). **The psychology behind the Kremlin's war in Ukraine**. Retrieved from <https://www.kcl.ac.uk/whats-the-psychology-behind-putins-decision-to-invade>.

Stanovaya, T. (2020). The Russian State and Society at a Crossroads. in S. Saari & S. Secieru (Eds.), **Russian Futures 2030**. Paris:

European Union Institute for Security Studies.

Staun, J. (2007). **Siloviki versus Liberal-Technocrats. The fight for Russia and its foreign policy.** Copenhagen: Danish Institute for International Studies (DIIS).

Stoner, K. (2006). Russia: Authoritarianism Without Authority. **Journal of Democracy**, 17(1), 104-118.

Taylor, B. D. (2006). Power Surge? Russia's Power Ministries from Yeltsin to Putin and Beyond. In P. P. M. N. 414 (Ed.), (pp. 1-5).

Taylor, B. D. (2017). The Russian Siloviki & Political Change. **Daedalus**, 146(2), 53-63.

Teague, E. (2020). Russia's Constitutional Reforms of 2020. **Russian Politics**, 5(3), 301-328.

The Economist. (2007). **The making of a neo-KGB state.** Retrieved from <https://www.economist.com/briefing/2007/08/23/the-making-of-a-neo-kgb-state>.

The United Nations. (1945). **The Charter of the United Nations.** San Francisco: The United Nations.

The White House. (2022a). **G7 Leaders' Statement.** Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/09/23/g7-leaders-statement-3/>.

The White House. (2022b). **Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki and National Security Advisor Jake Sullivan**, February 11, 2022. Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2022/02/11/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-and-national-security-advisor-jake-sullivan-february-11-2022/>.

The White House. (2022c). **Remarks by President Biden Before Marine One Departure.** Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/02/17/remarks-by-president-biden-before-marine-one-departure-14/>.

The White House. (2022d). **Remarks by President Biden Before Meeting with the Infrastructure Implementation Task Force.** Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/>

briefing-room/speeches-remarks/2022/01/20/remarks-by-president-biden-before-meeting-with-the-infrastructure-implementation-task-force/.

The White House. (2022e). **Statement by President Biden on Russia's Unprovoked and Unjustified Attack on Ukraine.** Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/02/23/statement-by-president-biden-on-russias-unprovoked-and-unjustified-attack-on-ukraine/>.

Thiers, C. (2022). **The Psychology of War: Analysing Putin's Motivations.** Retrieved from <https://theloop.ecpr.eu/the-psychology-of-war-analysing-putins-motivations/>.

Troianovski, A. (2022). **The Hard-Line Russian Advisers Who Have Putin's Ear.** Retrieved from <https://www.nytimes.com/2022/01/30/world/europe/putin-top-advisers-ukraine.html>.

Wade, R. H. (2015). Rethinking the Ukraine Crisis. **Economic and Political Weekly**, 50(9), 18-20.

Waltz, K. N. (2001). **Man, the State and War: A Theoretical Analysis** (2nd ed.). New York: Columbia University Press.

Wolff, A. T. (2015). The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis. **International Affairs**, 91(5), 1103-1121.

Wood, E. A. (2016). A Small, Victorious War? The Symbolic Politics of Vladimir Putin. In E. A. Wood, W. E. Pomeranz, E. W. Merry, & M. Trudolybov (Eds.), **Roots of Russia's War in Ukraine** (pp. 97-130). New York: Columbia University Press.

Министерство иностранных дел российской федерации.

(2021). **Соглашение о мерах обеспечения безопасности
Российской Федерации и государств-членов
Организации Североатлантического договора.**

Retrieved from [https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/
nato/1790803/?lang=ru](https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790803/?lang=ru).

ТАСС. (2021). **Путин: расширение НАТО - вопрос безопасности
России на стратегическую перспективу.** Retrieved from
<https://tass.ru/politika/13147197>.